

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

УДК 81'25:141.112=111=161.2

Погоджено
Декан гуманітарно-педагогічного
факультету,
кандидат філософських наук, доцент
_____ Савицька І.М.
«__» _____ 2024 р.

Допускається до захисту
Завідувач кафедри іноземної
філології і перекладу,
доктор педагогічних наук, професор
_____ Амеліна С.М.
«__» _____ 2024 р.

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему: **«Переклад і культурна адаптація у творах Дена Брауна:
англійська й українська мовна пара»**

Спеціальність **035 «Філологія»**

Спеціалізація **035.041 – германські мови та літератури (переклад включно)**

Освітня програма: **«Англійська мова та друга іноземна»**

Програма підготовки: **освітньо-професійна**

Виконав _____ **Д.М. Гудименко**

Керівник магістерської роботи

доктор педагогічних наук, доцент _____ **О.І. Чайка**

КИЇВ – 2024

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

**ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ І ПЕРЕКЛАДУ**

Освітньо-кваліфікаційний рівень «Магістр»

Спеціальність 035 «Філологія»

Освітня програма: Англійська мова та друга іноземна

Спеціалізація 035.041 – германські мови та літератури (переклад включно)

Програма підготовки: освітньо-професійна

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри
іноземної філології і перекладу,
доктор педагогічних наук, професор
_____ Амеліна С.М.
« ____ » _____ 2024 р.

**ЗАВДАННЯ
ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ**

Студент **Гудименко Дмитро Михайлович**

Тема магістерської роботи: : **«Переклад і культурна адаптація у творах Дена Брауна: англійська й українська мовна пара»**

затверджена наказом від

Керівник магістерської роботи: доктор педагогічних наук, доцент Чайка О.І.

Термін подання студентом магістерської роботи: « ____ » жовтня 2024 р.

Вихідні дані до магістерської роботи: Закон України «Про освіту», Закон України «Про вищу освіту», Концепція розвитку освіти до 2025 року.

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

- Вивчити основні концепції перекладу (еквівалентність, адекватність, динамічний та формальний переклад) на прикладі творів Дена Брауна;
- Дослідити поняття культурної адаптації та її вплив на переклад художніх творів;
- Проаналізувати перекладацькі стратегії у творах Дена Брауна; яких?
- Виявити труднощі при перекладі культурних реалій та специфічної лексики;
- Розробити рекомендації щодо оптимальних підходів до перекладу з англійської на українську мову з урахуванням культурної адаптації

Перелік графічного матеріалу: *презентація до доповіді*

Дата видачі завдання « ____ » жовтня 2024 р.

**Керівник магістерської роботи
Завдання прийняв до виконання**

О. І. Чайка
Д. М. Гудименко

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПЕРЕКЛАДУ І КУЛЬТУРНОЇ АДАПТАЦІЇ	9
1.1. Основні концепції перекладу: еквівалентність, адекватність, динамічний та формальний переклад в англійській й українській мовах	9
1.2. Поняття культурної адаптації в перекладі творів англійською й українською мовами.....	21
1.3. Виклики та особливості перекладу художніх творів в англійській й українській мовах	33
Висновки до розділу 1	41
РОЗДІЛ 2. ОГЛЯД ТЕОРЕТИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ПЕРЕКЛАДУ	44
2.1. Основні теорії перекладу.....	44
2.2. Методи аналізу перекладу.....	46
2.3. Оцінка якості перекладу	47
2.4. Кількісний та якісний аналіз перекладів Дена Брауна.....	49
2.5. Вибір матеріалу для аналізу	52
2.6. Етапи проведення дослідження	53
2.7. Етичні аспекти дослідження	55
Висновки до розділу 2.....	56
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ АНГЛО-УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ ТА КУЛЬТУРНОЇ АДАПТАЦІЇ У ТВОРАХ ДЕНА БРАУНА	58
3.1. Детальний аналіз перекладів окремих творів Дена Брауна (на прикладі «Код да Вінчі» та «Ангели та демони»).....	58
3.2. Розгляд мовних особливостей оригіналу та перекладу твору «Код да Вінчі».....	65
3.3. Виявлення труднощів при перекладі з англійської на українську мовну пару на прикладі твору «Ангели та демони»	75
3.4. Стратегії адаптації культурних реалій в англо-українському перекладі твору «Код да Вінчі».....	84
Висновки до розділу 3	94
ВИСНОВКИ	95
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	99

ВСТУП

Актуальність теми. Переклад та культурна адаптація є невід'ємною частиною процесу комунікації між культурами, особливо в контексті літературних творів, що можуть мати величезний вплив на читачів у різних мовних і культурних середовищах. Сучасна глобалізація та інтеграція між країнами сприяють значному розвитку перекладацької практики, особливо у сфері художнього перекладу. Одним із авторів, чії твори завоювали популярність на міжнародному рівні, є Ден Браун. Його романи, зокрема «Код да Вінчі», «Ангели й демони», «Інферно», стали бестселерами в усьому світі, а їх переклад на різні мови поставив низку важливих питань щодо культурної адаптації, культурних відмінностей та збереження авторського стилю.

Протягом останніх двох десятиліть дослідження в галузі перекладу фокусуються на різних аспектах перекладної діяльності. У наукових працях розглядаються як загальні проблеми перекладу, так і специфічні питання, пов'язані з конкретними авторами чи літературними жанрами. Наприклад, дослідження Мартіна Льюїса, Людмили Кривцевої та Андрія Логвиненка торкаються таких аспектів, як культурні трансформації у перекладі, адаптація термінів та ідіом, а також проблема втрати чи збереження смислових нюансів у процесі перекладу. Втім, конкретно щодо творчості Дена Брауна, попри загальну увагу до його романів, перекладознавчі дослідження в українському контексті залишаються обмеженими.

Особливу актуальність проблема культурної адаптації творів Дена Брауна набуває у контексті англійсько-української культурної пари. Як відомо, між англійською та українською мовами існує значна дистанція не лише в граматичних структурах, але й у культурних реаліях, що вимагає від перекладача особливої уважності до деталей. Збереження еквівалентів при перекладі спеціальних термінів, релігійних символів, культурних реалій, а також збереження стилістичних особливостей автора є складною задачею, що вимагає глибокого аналізу.

Переклад та адаптація творів Брауна потребують не тільки лексичних та граматичних корекцій, а й творчого підходу до переносу контексту, адже багато сюжетних ліній автор вбудовує в історичні та культурні контексти, що можуть бути незнайомими чи навіть неприязними для іншомовних читачів. Ці особливості у перекладі можуть змінювати не тільки розуміння сюжету, але й сприйняття моральних чи філософських проблем, що порушуються у романах.

Лексичні варіації та розширення словникового запасу є ще одним аспектом, яким перекладачі повинні орієнтуватися під час роботи над романами Дена Брауна. Складна спеціальна лексика, яка часто зустрічається в текстах Брауна, вимагає від перекладачів ретельного підбору термінів, які передають той самий рівень точності та відтінків українською мовою. Це може включати використання прийомів антонімічного перекладу, які дозволяють перекладачам вводити нові слова та фрази, які збагачують контекст і забезпечують ширше розуміння українською аудиторією. Крім того, перекладачам часто доводиться створювати нові лексичні одиниці або адаптувати наявні відповідно до культурного та мовного контексту українських читачів. Цей процес не тільки зберігає оригінальний зміст, але й покращує залучення читачів, роблячи текст більш пов'язаним і доступним.

Вловлення тону та стилю письма Дена Брауна в перекладі вимагає ретельного підходу, щоб не втратити суть оповіді. Особливий стиль Брауна, який характеризується напруженістю та заплутаним розвитком сюжету, значною мірою залежить від точного вибору мови та стилістичних прийомів, які мають бути відображені в українській версії. Перекладачі часто використовують прагматичні стратегії, щоб адаптувати ці стилістичні елементи, роблячи їх прагматично адекватними для цільової аудиторії. Це передбачає врахування культурних нюансів і очікувань українських читачів, дозволяючи перекладеному тексту резонувати з ними на глибшому рівні. Ретельно добираючи мовні риси, які віддзеркалюють тон і стиль оригіналу, перекладачі можуть ефективно передати інтенсивність і інтригу оповідей

Брауна, гарантуючи, що українська аудиторія відчує такий самий літературний вплив, як це було задумано в оригінальному тексті.

Мета роботи є аналіз перекладу і культурної адаптації при перекладі творів Дена Брауна з англійської на українську мову через дослідження специфіки перекладацьких рішень та їх вплив на сприйняття тексту українським читачем.

Об'єктом дослідження є процес англо-українського перекладу творів Дена Брауна.

Предметом дослідження є мовні особливості перекладу та адаптації культурних реалій у творах Дена Брауна, зокрема в романах «Код да Вінчі» та «Ангели та демони», а також аналіз перекладацьких стратегій і технік, які застосовуються для збереження стилістичних і змістових характеристик оригіналу при передачі тексту з англійської на українську мову. Особлива увага буде приділена вивченню методів культурної адаптації, збереження авторського стилю та передачі культурних реалій, таких як релігійні, історичні й географічні елементи, які можуть вимагати творчого підходу для забезпечення максимальної точності та зрозумілості для українського читача.

Для комплексного дослідження процесу перекладу та культурної адаптації творів Дена Брауна з англійської на українську мову необхідно виконати наступні **завдання**:

- Вивчити основні концепції перекладу (еквівалентність, адекватність, динамічний та формальний переклад) на прикладі творів Дена Брауна;
- Дослідити поняття культурної адаптації та її вплив на переклад художніх творів;
- Проаналізувати перекладацькі стратегії у творах Дена Брауна; яких?
- Виявити труднощі при перекладі культурних реалій та специфічної лексики;
- Розробити рекомендації щодо оптимальних підходів до перекладу з англійської на українську мову з урахуванням культурної адаптації.

Теоретичне значення роботи полягає у розширенні знань про перекладацькі стратегії та методи адаптації художніх творів у межах англо-української мовної пари, в систематизації перекладацьких стратегій, застосованих при адаптації культурних іта мовних реалій, з метою збереження змісту та стилю оригіналу через дослідження лінгвокультурних аспектів перекладу.. Дослідження також поглиблює розуміння процесів еквівалентності та адекватності в перекладацькій практиці, що є корисним для перекладачів художньої літератури, сри.прияє розумінню процесу передачі культурних, лінгвістичних та стилістичних особливостей текстів у різних мовних системах.

Практичне значення роботи полягає в можливості застосування отриманих результатів для вдосконалення перекладацької практики та навчальних курсів з перекладу художніх творів. Запропоновані стратегії та рекомендації можуть бути використані при перекладі літературних творів з англійської на українську мову, особливо в контексті адаптації культурних та мовних реалій. Результати можуть бути корисними як для фахівців у галузі художнього перекладу, так і для викладачів та студентів перекладацьких програм, оскільки вони допоможуть зрозуміти складнощі перекладу і адаптації текстів для іншокультурної аудиторії.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у виявленні специфічних труднощів, з якими зі штовхуються перекладачі при адаптації культурних реалій та художніх елементів творів Дена Брауна в англо-українській мовній парі. Також запропоновано нові стратегії для ефективної культурної адаптації культурних концептів у межах перекладу творів масової культури.

Апробація дослідження: . Основні положення та результати дослідження висвітлено на таких конференціях: VII Міжнародній студентській науковій конференції «Діджиталізація науки як виклик сьогодення» (м. Полтава, 25 жовтня 2024 р.); VII Всеукраїнська студентська конференція «Експериментальні та теоретичні дослідження в контексті сучасної науки» (м. Львів, Україна 22 листопада 2024 р.) публікацією тез у збірниках матеріалів

конференцій.

Матеріалом дослідження слугували переклади з англійської на українську творів Дена Брауна, зокрема «Код да Вінчі» та «Ангели та демони».

В основу дослідження магістерської роботи покладено такі **методи**:

- Порівняльно - зіставний метод (застосований для детального аналізу оригінальних текстів). -
- Лінгвостилістичний аналіз допомагає визначити стилістичні особливості оригінальних).
- Культурологічний аналіз (дозволяє вивчити, наскільки адекватно передані культурні реалії англомовного світу в українському перекладі).
- Теорія перекладу (як база для визначення перекладацьких стратегій які були використані під час адаптації текстів).

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, що налічує 65 найменувань. Містить 10 таблиць. Загальний обсяг роботи становить 98 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПЕРЕКЛАДУ І КУЛЬТУРНОЇ АДАПТАЦІЇ

1.1. Основні концепції перекладу: еквівалентність, адекватність, динамічний та формальний переклад в англійській й українській мовах

Переклад — це складний процес із нюансами, який має вирішальне значення для полегшення спілкування між культурами та мовами; однак це створює унікальні виклики, особливо при порівнянні мов з різними мовними структурами та культурними контекстами, такими як англійська та українська. [

Концепція еквівалентності в перекладі є фундаментальною, оскільки вона спрямована на збереження значення та впливу оригінального тексту в перекладеній версії. Еквівалентність гарантує, що переклад є точним і змістовним, відображаючи зміст і нюанси оригінального тексту. Адекватний переклад — це відтворення іншомовними засобами єдності змісту і форми оригіналу з урахуванням як змістовної, так і прагматичної еквівалентності. Ця концепція має вирішальне значення для підтримки цілісності повідомлення різними мовами, що забезпечує ефективне спілкування та розуміння. Без еквівалентності переклади можуть ввести в оману або втратити очікуваний ефект, тому це є ключовим напрямком у перекладознавстві.

Еквівалентність у перекладі можна розділити на два основні типи: формальну та динамічну. Формальна еквівалентність зосереджена на дослівному перекладі зі збереженням точної структури та значення оригінального тексту. Такого типу еквівалентності часто важче досягти, оскільки такі мови, як англійська та українська, мають різні граматичні структури та словниковий запас [33, с. 152]. З іншого боку, динамічна еквівалентність наголошує на передачі запланованого значення та ефекту оригінального тексту, навіть якщо це означає зміну структури та використаних слів. Динамічна еквівалентність особливо корисна в перекладах, де культурний

контекст або ідіоматичні вирази суттєво відрізняються між вихідною та цільовою мовами, гарантуючи, що перекладений текст резонує з цільовою аудиторією.

Досягнення еквівалентності між англійською та українською мовами пов'язане з кількома проблемами через притаманні відмінності між двома мовами. Однією з суттєвих проблем є наявність інтернаціоналізмів, тобто слів, які мають однакову форму та значення в обох мовах, наприклад «спорт» і «футбол». Однак такі випадки є відносно рідкісними, і найчастіше перекладачам доводиться орієнтуватися в розбіжностях у синтаксисі, ідіоматичних виразах і культурних посиланнях. Крім того, ще більше ускладнює процес поняття адекватності перекладу, яке передбачає відтворення єдності змісту і форми. Перекладачі повинні балансувати між тим, щоб залишатися вірними оригінальному тексту та робити переклад доступним і значущим для цільової аудиторії, що часто вимагає творчих рішень і глибокого розуміння обох мов.

Під адекватністю перекладу розуміється достовірне відтворення єдності змісту й форми тексту оригіналу іншою мовою. Ця концепція підкреслює важливість як змістовної, так і прагматичної еквівалентності, гарантуючи, що перекладений текст передає той самий зміст, тон і відтінки, що й оригінал. Як зазначає Корунець І.В.: «Адекватність перекладу досягається шляхом відтворення єдності змісту і форми оригіналу засобами іншої мови з урахуванням всіх особливостей структури, стилю, лексики та граматики у поєднанні з бездоганною правильністю мови, на яку робиться переклад» [28].

На думку таких дослідників як Корунець І.В. [31], Карпюк В.А [25] для забезпечення адекватності перекладу текстів з англійської на українську перекладачі використовують декілька методів. По-перше, вони зосереджені на збереженні формальної еквівалентності оригінального тексту, прагнучи якомога точніше відтворити його форму та зміст. Це передбачає ретельний аналіз структури речень, вибору слів і стилістичних елементів, щоб переконатися, що переклад відображає оригінал. Крім того, перекладачі

повинні враховувати культурний контекст і ідіоматичні вирази, унікальні для обох мов, адаптуючи їх відповідно до розуміння цільової аудиторії. Ефективне використання цих методів допомагає отримати переклад, який відповідає оригіналу та є доступним для цільової аудиторії.

Як зазначають у своїх працях Єфімов Л.П. [22], Кухаренко В.А. [33], Романова О.І. [46] та Яворська О.В. [57], порівняльний аналіз різних прикладів перекладу підкреслює важливість адекватності перекладу. Наприклад, досліджуючи різні переклади художнього тексту, можна спостерігати, як різний ступінь формальної та динамічної еквівалентності впливає на досвід читача. Адекватний переклад передбачає комплексну передачу змісту оригіналу та повну функціонально-стилістичну відповідність йому. Аналізуючи ці приклади, можна виявити поширені помилки, такі як надто дослівні переклади, які не передбачають суті оригіналу, або надто вільні переклади, які спотворюють передбачуване значення.

Таблиця 1.1.

Основні концепції перекладу — еквівалентність та адекватність

Концепція	Англійська мова	Українська мова	Особливості перекладу
Еквівалентність	Орієнтована на точне передання змісту і форми оригіналу, зважаючи на лексичні та синтаксичні структури	Вимагає збереження смислової точності з урахуванням стилістичних і контекстуальних відмінностей	Перекладач має забезпечити якомога більшу відповідність оригіналу, але враховувати лексичні особливості обох мов
Адекватність	Орієнтована на	Фокус на	Перекладач

	передачу основного смислу та функцій тексту, при цьому допускає певні зміни	функціональних аспектах перекладу з можливими адаптаціями для збереження сміслової єдності	повинен передати суть тексту, навіть якщо це потребує змін у структурі та виборі мовних засобів
--	---	---	--

Створено автором на основі джерела [24]

На думку Ткаченко С. [51], еквівалентність та адекватність є базовими концепціями перекладу, що акцентують увагу на різних аспектах перекладацького процесу. Еквівалентність орієнтована на максимальне збереження лексичних і синтаксичних структур оригіналу, що особливо важливо при перекладі технічних або наукових текстів. Водночас адекватність дозволяє перекладачеві зосередитись на переданні основного змісту, з можливістю певних змін для адаптації тексту до культурних та мовних особливостей цільової аудиторії.

Еквівалентність у перекладі слугує наріжним каменем для оцінки вірності перекладених текстів, піднімаючи критичні питання про те, як вона визначається в рамках конкретних мовних рамок англійської та української мов, труднощі, з якими доводиться стикатися при досягненні такої еквівалентності, і потенційні показники для вимірювання. Навпаки, концепція адекватності наголошує на функціональних аспектах перекладу, спонукаючи досліджувати його відмінність від еквівалентності разом із стратегіями, які перекладачі можуть використовувати для підтримки адекватності під час орієнтування в тонкощах обох мов [39, с.79]. Як зазначає Карпюк.: «Адекватний переклад - це відтворення єдності змісту і форми оригіналу засобами іншої мови... Нееквівалентність окремих слів не може бути перешкодою для досягнення адекватності на рівні тексту в цілому» [29, с.93].

У контексті англійської та української мов еквівалентність є багатоаспектним поняттям, яке потребує ретельного вивчення як лексичних, так і семантичних структур. Повна або повна еквівалентність досягається тоді, коли семантично споріднені лексеми в обох мовах повністю збігаються за значенням. [19, с.148] Однак найчастіше еквівалентність є частковою, що відображає лише збіг одних значень, тоді як інші не збігаються, що підкреслює складність встановлення еквівалентності. Ця часткова еквівалентність, або неповна лексична паралель, підкреслює складну природу мовного порівняння та перекладу між англійською та українською.

Визначення еквівалентності залежить не тільки від значення окремих слів, але також передбачає аналіз ширших семантичних структур і зовнішніх форм лексем у порівнюваних мовах. [35, с.205] Отже, процес перекладу зумовлює необхідність використання лексичних трансформацій для адекватної передачі семантичних, стилістичних і прагматичних відтінків оригінального тексту мовою перекладу.

Принцип систематичного дослідження також підтверджує уявлення про те, що будь-яка мовна одиниця потенційно може бути перекладена на іншу, припускаючи, що незважаючи на труднощі, завжди є засоби для досягнення певного рівня еквівалентності. Таким чином, перекладачі повинні застосовувати комбінацію цих стратегій, щоб подолати неузгодженості в семантичних структурах і забезпечити точність і функціональність перекладеного тексту.

Таблиця 1.2.

Динамічний та формальний переклад

Концепція	Англійська мова	Українська мова	Особливості перекладу
Динамічний переклад	Орієнтований на передачу сенсу, з адаптацією тексту	Орієнтація на зручне для читача відтворення	Перекладач має адаптувати текст до мовних норм

	для легкості розуміння та природності мови	тексту, забезпечення плавності та зрозумілості	цільової мови, зберігаючи основний зміст, але не буквальної форми
Формальний переклад	Зосереджується на максимально точному збереженні форми, стилю та структури оригіналу	Збереження оригінальної форми, навіть якщо це робить текст менш природним для читача	Перекладач прагне до точної передачі тексту, навіть якщо це призводить до меншої легкості читання та розуміння

Створено автором на основі джерела [49]

Динамічний та формальний переклад відображають дві різні стратегії перекладацької діяльності. Динамічний переклад спрямований на забезпечення легкого сприйняття тексту та адаптацію його до культурних особливостей цільової аудиторії. Це особливо важливо в художніх та публіцистичних текстах, де природність мовлення має першорядне значення. Формальний переклад, навпаки, орієнтується на збереження всіх елементів оригіналу, включно зі стилістикою та структурою, що може бути важливим при перекладі юридичних або наукових документів, де кожна деталь має вагу [23,с.98].

Досягнення еквівалентності перекладу між двома мовами передбачає навігацію через складний набір проблем, які впливають із властивих відмінностей у мовних і культурних системах. Однією з основних труднощів є збереження або втрата різних елементів змісту з оригінального тексту, оскільки різні мови часто інкапсулюють унікальні культурні нюанси та контекстуальні значення, які не мають прямих аналогів в інших мовах. Ця проблема ще більше ускладнюється структурними та синтаксичними відмінностями між вихідною та цільовою мовами, які можуть обмежити можливість повного та точного відтворення змісту оригіналу в перекладі.

Крім того, особливості, притаманні створенню текстів кожною мовою, такі як ідіоматичні вирази, культурні посилання та стилістичні умовності, створюють ще один рівень складності, на який перекладачі повинні звернути увагу, щоб досягти прийняттого рівня еквівалентності. Незважаючи на ці проблеми, все ще можливо сприяти міжмовній комунікації, прагнучи до різних рівнів еквівалентності, де певні частини контенту мають пріоритет і зберігаються над іншими. Цей нюансований підхід підкреслює необхідність для перекладачів приймати обґрунтовані рішення щодо того, які елементи зберегти, а які адаптувати, таким чином гарантуючи, що перекладений текст залишається функціональним і значущим у своєму новому мовному та культурному контексті.

На додаток до складнощів, пов'язаних із проблемами перекладу, досягнення еквівалентності під час порівняння конструкцій у різних групах ще більше ускладнюється різними формами упередженості. Конструктивне зміщення, наприклад, виникає, коли той самий конструкт вимірюється в різних групах, але не представляє ту саму базову концепцію в цих групах. Це може суттєво знизити надійність порівняльних досліджень, оскільки такі фактори, як неналежний переклад анкет або невідповідні запитання, можуть внести упередження, що вплине на достовірність цих порівнянь.

Крім того, три різні типи відхилення — структурний зсув, зсув методу та зсув окремої ознаки — можуть додатково перешкоджати вимірюванню еквівалентності. Структурний зсув, зокрема, негативно впливає на всі типи еквівалентності, роблячи прямі порівняння результатів вимірювань між групами проблематичними. Тому, щоб забезпечити точні та значущі порівняння, вкрай важливо визначити та пом'якшити ці упередження та зрушення, використовуючи процедури, які враховують потенційні відхилення та упередження, тим самим підвищуючи точність міжгрупових порівнянь у різних областях дослідження [11, с.66].

Адекватність у процесі перекладу принципово пов'язана з відтворенням змісту та форми оригінального тексту іншою мовою, гарантуючи, що реакція

іншомовного одержувача узгоджується з комунікативним наміром відправника. Це передбачає ретельний вибір мовних знаків у перекладі, які відповідають розміру оригінального тексту, обраного як основний орієнтир.

Крім того, адекватність стосується відповідності процесу перекладу конкретним комунікативним умовам, гарантуючи, що переклад не лише передає буквальний зміст, але й підтримує передбачуваний вплив на читача. Завдання перекладача полягає в підтриманні балансу між збереженням оригінальних намірів автора, таких як образність, ритм та інші стилістичні елементи, та адаптацією цих елементів відповідно до культурного та мовного контексту мови перекладу. Цей процес вимагає глибокого розуміння вихідної та цільової мов, а також культурних нюансів, які впливають на сприйняття тексту. Зосереджуючись на цих аспектах, можна досягти адекватності перекладу, гарантуючи, що остаточний текст є вірним оригіналу та ефективним у новому контексті.

У той час як еквівалентність у перекладі зосереджена на збереженні подібних граматичних форм, наприклад, переклад дієслівної форми теперішнього часу в англійській мові її еквівалентом у теперішньому часі в українській мові, вона часто не враховує глибші функціональні та комунікативні аспекти мови. Натомість адекватність у перекладі спрямована на точну передачу змісту оригінального тексту, забезпечення ясності та дотримання мовних норм української мови. Цей підхід передбачає більш детальне розуміння відмінностей у дієслівних формах між англійською та українською мовами, визнаючи, що досягнення еквівалентності може бути особливо складним через лише незначні збіги у формах [16, с.178].

Семасіологічні порівняльні дослідження додатково підкреслюють, що адекватність дає пріоритет функціональному навантаженню та комунікативному наміру оригінального тексту над строгою граматичною еквівалентністю. Для досягнення адекватного перекладу важливо починати аналіз з присудка, оскільки дієслово займає центральне місце в структурі обох мов. Таким чином, у той час як еквівалентність може забезпечити поверхневу

подібність, адекватність забезпечує глибше, точніше відображення наміру та значення оригінального тексту, що вимагає ретельного та продуманого підходу до перекладу.

Щоб вирішити ці проблеми та забезпечити адекватність перекладу, можна використовувати різні стратегії, причому конкретизація та узагальнення є двома з найбільш помітних. Конкретизація передбачає посилення деталей і надання додаткового контексту шляхом заміни загальних або абстрактних термінів більш конкретними та технічними, які можуть допомогти в розумінні та ясності для читачів з різних культур. Ця стратегія не тільки долає розрив, створений мовними та культурними відмінностями, але й гарантує, що перекладений текст зберігає багатство та відтінки оригінального змісту.

З іншого боку, стратегія узагальнення спрощує зміст, пропускаючи або адаптуючи аспекти, які можуть бути нерелевантними чи резонансними для цільової аудиторії, таким чином роблячи текст більш доступним і легшим для розуміння. Використовуючи ці стратегії, перекладачі можуть орієнтуватися в складнощах різних мовних систем і культурних контекстів, забезпечуючи збереження суті та наміру оригінального тексту, роблячи його зрозумілим і значущим для цільової аудиторії. Зрештою, ці стратегії є вирішальними для досягнення функціональної еквівалентності та збереження цілісності перекладеного тексту.

Динамізм перекладу досягається завдяки багатогранному підходу, який об'єднує різні мовні та контекстуальні елементи для підтримки плинності та адаптивності перекладеного тексту. Одним з ключових аспектів є використання спеціальних технік перекладу, які забезпечують комунікативний динамізм елементів речення, гарантуючи, що перекладене повідомлення залишається зв'язним і дієвим на цільовій мові. Це передбачає не лише прямий переклад, але й адаптацію культурних нюансів та ідіоматичних виразів, які є важливими для збереження передбачуваного значення та емоційного резонансу оригінального тексту [30, с.47].

Крім того, динамізм перекладу також впливає з його здатності відображати реальне існування та контекстуальні реалії вихідного матеріалу, суттєво відрізняючи його від інших типів перекладу, які можуть більше зосереджуватися на буквальній точності, а не на функціональній та контекстуальній релевантності. Зрештою, досягнення динамізму перекладу є життєво важливим, оскільки це гарантує, що перекладений зміст є не лише точним, але й привабливим і релевантним для цільової аудиторії, тим самим покращуючи розуміння та спілкування через мовні кордони.

У порівнянні динамічних і формальних методів перекладу одна з найістотніших відмінностей полягає в їх підході до передачі значення. Динамічний переклад надає перевагу контекстуальному значенню над буквальною точністю, прагнучи відтворити задум і ефект оригінального тексту таким чином, щоб це природно резонувало з цільовою аудиторією. Цей метод часто передбачає адаптацію тексту відповідно до культурних норм та ідіоматичних виразів мови перекладу, гарантуючи, що переклад звучить плавно та природно. Офіційний переклад підкреслює дотримання літери оригінального тексту, зберігаючи структуру та формулювання якомога точніше, щоб зберегти його оригінальну форму.

Іншою основною відмінністю є врахування норм усного мовлення в динамічному перекладі. Цей метод оцінює норми усної мови над нормами письмової мови, відображаючи те, як люди природно спілкуються в повсякденних розмовах. На практиці це означає, що динамічні переклади часто є більш розмовними та доступними, сприяючи кращому розумінню та залученню аудиторії. З іншого боку, офіційний переклад не надає пріоритет усним нормам і має тенденцію створювати тексти, які можуть здаватися більш жорсткими та менш сприйнятливими для сучасних читачів. Метою динамічного перекладу є досягнення форми еквівалентності, яка природним чином передає точне значення оригінального тексту, завдяки чому він звучить так, ніби він спочатку був написаний цільовою мовою. Цей підхід вимагає глибокого

розуміння як вихідної, так і цільової культури, щоб гарантувати, що переклад буде не лише точним, але й відповідним культурі та привабливим [18, с.94].

Навпаки, формальний переклад зосереджується на лінгвістичній точності, що часто призводить до перекладів, які, незважаючи на точність, можуть здаватися носіям цільової мови механічними або незграбними. Нарешті, потреби аудиторії мають перевагу в динамічному перекладі порівняно з мовними формами в офіційному перекладі. Цей підхід, орієнтований на аудиторію, гарантує, що переклад буде не тільки точним, але й ефективним у передачі запланованого повідомлення. Динамічним еквівалентам надають перевагу над формальними еквівалентами, оскільки вони краще охоплюють суть вихідного тексту таким чином, щоб він був значущим і ставився до цільової аудиторії. Такий акцент на потребах аудиторії підкреслює прагматичну та адаптивну природу динамічного перекладу, що робить його кращим методом у контекстах, де залучення та розуміння мають першорядне значення.

У сфері літературної прози перекладачі повинні вміло знаходити тонкий баланс між формальним перекладом і потребою в динамізмі, щоб зберегти суть оригінального тексту, роблячи його доступним і привабливим для цільової аудиторії. Одним із яскравих прикладів є новаторський підхід Миколи Павлова до перекладу «кокні» Елізи Дуліттл у «Пігмаліоні» Джорджа Бернарда Шоу. Замість того, щоб покладатися на традиційний український сленг чи діалект, Павлов творчо застосував українську фонетику, щоб віддзеркалити відмінність оригінального мовленнєвого зразка, тим самим посилюючи зв'язок читача з текстом і демонструючи творче самовираження перекладача. Ця техніка підкреслює важливість міжмовного перекладу, який може варіюватися від точного перекладу до вільного перекладу та перефразування, що дозволяє перекладачам адаптувати свої методи на основі конкретних вимог тексту.

Художній прозовий переклад, посідаючи проміжне положення, часто потребує трансформацій, де це можливо, і тлумачення, коли прямі трансформації неможливо здійснити, забезпечуючи збереження цілісності оригінального тексту з одночасним внесенням необхідного динамізму. Отже,

цей баланс має вирішальне значення, оскільки він гарантує, що перекладений твір залишається вірним оригіналу з точки зору правильності та літературної якості, посилюючи читацький досвід і зберігаючи культурний та емоційний резонанс тексту. Тому роль перекладача виходить за межі простого лінгвістичного перетворення, вимагаючи тонкого підходу, який гармонізує формальну точність із творчою адаптацією для досягнення динамічного та автентичного перекладу [34, с.48].

Досліджуючи тонкощі перекладу між англійською та українською мовами, це дослідження підкреслює багатогранну природу еквівалентності, виявляючи внутрішні проблеми, з якими стикаються перекладачі під час орієнтування в лексичних і семантичних структурах. Висновки підкреслюють, що еквівалентність часто є частковим явищем, коли окремі значення можуть збігатися, але культурні нюанси та контекстуальні значення часто розходяться. Ця часткова еквівалентність вимагає глибокого розуміння ширших семантичних рамок обох мов і потенційних структурних відхилень, які можуть ускладнити процес перекладу.

Стратегії конкретизації та узагальнення стають життєво важливими інструментами для перекладачів, що дозволяє їм вирішувати неминучу втрату або зміну змісту, що відбувається під час транспонування значення через мовні кордони. Примітно, що напруга між формальним перекладом, який надає пріоритет дотриманню структури оригінального тексту, та динамічним перекладом, який наголошує на контекстному резонансі та залученні аудиторії, формує критичну вісь цієї дискусії. Ця взаємодія не лише відображає подвійну роль перекладача як лінгвістичного перетворювача та творчого адаптатора, але й ставить запитання щодо вірності перекладу у відображенні емоційної та культурної сутності оригінального тексту.

Крім того, концепція упередженості конструктів створює додатковий рівень складності, оскільки ставить під сумнів припущення про те, що конструкції зберігають узгоджені значення в різних мовних і культурних контекстах. Наслідки цих висновків є значними, що свідчить про те, що

майбутні дослідження мають продовжити вивчення балансу між формальною точністю та динамічною адаптацією, особливо в літературній прозі, де ця напруга найбільш виражена. Зрештою, цей дискурс сприяє глибшому розумінню перекладу як тонкої, контекстно-залежної практики, яка надає пріоритет як цілісності вихідного матеріалу, так і доступності перекладеного твору для різноманітної аудиторії.

1.2. Поняття культурної адаптації в перекладі творів англійською й українською мовами

Розуміння культурних нюансів і ідіоматичних виразів має вирішальне значення для перекладу, оскільки це гарантує, що перекладений текст резонує з цільовою аудиторією. Ідіоматичні вирази часто глибоко вкорінені в культурному та соціальному контексті мови, що робить прямі переклади неефективними. Наприклад, перекладаючи сучасні художні тексти, перекладачі повинні адаптувати ідіоматичні вирази, щоб зберегти їх оригінальний задум і вплив. Це передбачає не лише мовну спритність, але й глибоке розуміння культурних нюансів, які формують ці вирази. Під час перекладу з англійської на українську чи навпаки перекладач може зіткнутися з ідіомами, які не мають прямого відповідника в мові перекладу. У таких випадках пошук відповідної культурної чи контекстуальної аналогії стає обов'язковим. Цей процес адаптації вимагає тонкого розуміння обох мов і культурних контекстів, у яких вони діють, гарантуючи, що перекладений текст залишається вірним оригіналу, водночас будучи доступним для нової аудиторії.

Адаптація гумору та емоційного тону під час перекладу представляє унікальний набір проблем, оскільки гумор часто спирається на культурні посилання, гру слів і суспільні норми. Перекладачам потрібно орієнтуватися в цих складнощах, щоб передати гумор, який буде органічним і схожим на цільову аудиторію. Наприклад, гумор англійською мовою може базуватися на каламбурах або культурних посиланнях, які не перекладаються безпосередньо українською. У таких ситуаціях перекладач повинен знаходити еквівалентні

вислови або створювати нові, які викликають подібну реакцію аудиторії. Ця адаптація не обмежується лише словами, а поширюється на емоційний тон тексту. Для збереження цілісності оповіді важлива відповідність емоційного відтінку тексту оригіналу в перекладі. Незалежно від того, чи це комедійна сцена, чи гострий момент, роль перекладача полягає в тому, щоб викликати однакові почуття в читачів перекладеного твору. Цей ретельний акт балансування підкреслює важливість культурної обізнаності та чутливості під час перекладу, гарантуючи збереження гумору та емоційного тону та оцінювання попри мовні кордони [15, с.22].

Збереження культурних посилань із одночасним забезпеченням зрозумілості є делікатним завданням у процесі перекладу. Культурні посилання, такі як історичні події, соціальні звичаї та місцеві традиції, надають оригінальному тексту глибини та автентичності. Однак ці посилання можуть бути незнайомими цільовій аудиторії, що потребує вдумливого підходу до перекладу. Перекладачі повинні вирішити, чи зберігати ці культурні елементи, чи адаптувати їх для покращення розуміння. У деяких випадках виноски або пояснювальні коментарі можуть використовуватися для забезпечення контексту, тоді як в інших можна вибрати більш локалізоване посилання, щоб підтримувати потік оповіді. Цей процес прийняття рішень підкреслює роль перекладача як культурного посередника, який усуває розриви між різними культурами, зберігаючи при цьому суть оригінального твору. Забезпечення того, щоб перекладений текст був багатим на культуру та зрозумілим, вимагає тонкого балансу вірності вихідному матеріалу та адаптації до культурних рамок цільової аудиторії.

Робота з мовними відмінностями та варіаціями синтаксису становить значну проблему для перекладу, оскільки кожна мова має свою унікальну структуру та правила. Наприклад, у той час як англійська мова має тенденцію дотримуватись порядку підмет-дієслово-об'єкт (SVO), українська часто використовує більш гнучкий порядок слів, який може вплинути на значення та наголос речення. Перекладачі повинні бути вправними у зміні конфігурації

речень, щоб зберегти оригінальний намір без шкоди для читабельності [9, с.67]. Вони також повинні враховувати такі нюанси, як гендерні іменники в українській мові, які не мають прямого відповідника в англійській мові. Ця складність вимагає глибокого розуміння як мов, так і культур, щоб гарантувати, що переклади будуть точними та плавними.

Вирішення проблеми неперекладних слів і фраз є ще одним важливим аспектом перекладу. Деякі слова чи ідіоми в мові оригіналу можуть не мати прямого відповідника в мові перекладу, що потребує творчих рішень. Наприклад, українське слово «Туга» (Tuga) передає глибоку, меланхолійну тугу, яка не має точного англійського перекладу. У таких випадках перекладачі можуть використовувати описові фрази або аналогії, щоб передати передбачувані емоції та контекст. Цей процес підкреслює той факт, що переклад ніколи не є простою заміною слів; воно передбачає інтерпретацію та передачу глибших смислів, закладених в оригінальному тексті [23 с.193].

Використання методів локалізації для підтримки автентичності має важливе значення для того, щоб переклади резонували з цільовою аудиторією. Локалізація виходить за рамки простого перекладу; це передбачає адаптацію вмісту відповідно до культурних і суспільних норм цільової мови. Наприклад, під час перекладу твору художньої літератури з англійської на українську, посилання на культурні артефакти, соціальні практики чи історичні події може знадобитися скоригувати, щоб переконатися, що вони доступні українським читачам. Це може включати зміну конкретних термінів, перефразування діалогів або навіть зміну імен персонажів, щоб вони краще відповідали культурному контексту. Такі стратегії допомагають зберегти дух оригінального твору, роблячи його доступним і привабливим для нової аудиторії.

У галузі теорії перекладу однією з основоположних концепцій є ідея «skopos», яка є метою чи метою перекладу. Ця концепція має вирішальне значення для розуміння того, чому різні перекладачі можуть застосовувати різні стратегії залежно від своїх цілей, наприклад збереження ідіоматичних виразів, передача філософських концепцій або використання різноманітних

методів перекладу. Акцент на «skopos» підкреслює, що вимоги до перекладу не є абсолютними, а натомість залежать від стратегічного вибору, зробленого перекладачем.

Теорія Веймера [1] ще більше підтверджує це, стверджуючи, що основою процесу перекладу є його мета, відома як «skopos». Такий підхід дозволяє перекладачам або дотримуватися, або відхилятися від норм цільової культури, виходячи зі специфічної функції чи мети перекладу. Наприклад, у юридичних чи технічних перекладах точність і дотримання вихідного тексту мають першорядне значення, тоді як у літературних перекладах перевагу може мати художня сутність та емоційний вплив. Ця варіативність стратегій перекладу підкреслює необхідність для перекладачів мати високу адаптивність і навички орієнтуватися в складнощах різних контекстів перекладу, таким чином досягаючи оптимального виконання мети перекладу.

Порівняно з іншими теоріями, такими як теорія еквівалентності Ніди або теорія функціонального підходу Кателі, теорія Веймера робить акцент на прагматичній стороні перекладу, тобто на функціональній меті, яка визначає вибір стратегії. У той час як Ніда наголошує на збереженні еквівалентності на рівні змісту і форми, теорія «skopos» дозволяє більшу свободу перекладачеві, зважаючи на конкретні потреби та контекст цільової аудиторії. [40] Це може бути корисно у випадках, коли точне збереження формальних аспектів оригіналу є менш важливим, ніж забезпечення зрозумілості та емоційного ефекту.

З іншого боку, теорія Веймера також може мати свої обмеження, особливо коли мова йде про культурні чи літературні тексти, де збереження оригінальних форм і стилістичних особливостей може бути важливим для передачі авторського задуму. В таких випадках, можливо, варто звертатися до більш традиційних підходів, які зосереджуються на збереженні стилістичної та семантичної еквівалентності. Тому, хоча підхід «skopos» є надзвичайно гнучким і ефективним для різних видів перекладу, він має бути обраний з урахуванням специфічної мети та жанру перекладу, що дозволяє досягти

найкращого результату без втрати культурної чи літературної цінності оригіналу.

Під час перекладу літературних творів, зокрема поезії, важливо визнати цілісний зв'язок між змістом і формою оригінального тексту. На відміну від технічного перекладу, де точність термінології має першорядне значення, художній переклад вимагає тонкого підходу, який поважає художню єдність оригінального твору. Перекладачі повинні глибоко вникати в оригінальний текст, розуміючи не лише його буквальне значення, а й естетичні та ідеологічні наміри. Це передбачає глибоке розуміння соціального та історичного контексту, в якому було створено твір, оскільки ці фактори часто визначають глибші значення та теми тексту [26].

Наприклад, діалектична єдність змісту і форми в поетичних творах становить значну проблему; перекладач має вміло орієнтуватися в тонкощах ритму, метра та звуку, щоб відтворити художнє враження оригіналу іншою мовою. [55, с.167] Ігнорування цих зв'язків може призвести до поверхневих перекладів, які не передадуть суті оригіналу, зменшуючи таким чином його художню цінність. Отже, процес перекладу має керуватися естетичними критеріями, щоб розкрити наміри автора оригіналу, гарантуючи, що перекладений твір резонує з такою ж ідейною та емоційною глибиною, як і оригінал. Цей цілісний підхід підкреслює складність художнього перекладу та потребу перекладачів балансувати між вірністю оригінальному тексту та творчими свободами, необхідними для того, щоб зробити переклад резонуючим мовою перекладу [3, с.74]. Перекладач не лише передає зміст, але й відтворює атмосферу, стиль та емоційну насиченість оригіналу. Тому цей баланс між точністю і творчістю є не тільки технічним завданням, а й мистецьким вибором, який вимагає глибокого розуміння культурних та мовних контекстів, щоб досягти найбільш адекватного відтворення авторського задуму.

Перекладачі стикаються з численними проблемами під час адаптації мови, однією з найактуальніших є потреба забезпечити граматичну та стилістичну зв'язність мови перекладу. Це вимагає тонкого розуміння

граматичних норм як вихідної, так і цільової мови, які часто суттєво відрізняються, ускладнюючи процес перекладу. Наприклад, типові структури речень і порядок слів в одній мові можуть бути неприродними або навіть безглуздими в іншій, що вимагає граматичних трансформацій для точної передачі вихідного повідомлення. Крім граматичних проблем, перекладачі також повинні боротися з лексичними трансформаціями, такими як конкретизація значення та семантичне розширення, щоб вірно передати передбачуване значення вихідного тексту. Ці перетворення є не просто технічними налаштуваннями; вони вимагають глибокого розуміння культурної та контекстуальної основи оригінального тексту. Ці виклики ускладнюються необхідністю досягти еквівалентності та надійності, гарантуючи, що перекладений текст резонує з цільовою аудиторією так само, як оригінал з його читачами. Це передбачає тонкий баланс між збереженням духу оригіналу та адаптацією його відповідно до нового мовного контексту. Тому перекладачі повинні володіти високими професійними стандартами та глибоким знанням обох мов, щоб ефективно орієнтуватися в цих складнощах.

Таблиця 1.3.

Поняття культурної адаптації в перекладі творів з англійської на українську мови

Аспекти культурної адаптації	Приклад перекладу з англійської на українську	Коментар щодо адаптації в перекладі
Культурні реалії	англ. <i>Thanksgiving</i> — укр. <i>День подяки</i>	Збережено адаптацію до української культури через пояснення свята, яке не є загальновідомим в Україні
Ідіоми та фразеологізми	англ. <i>Break the ice</i> 'to get through the first difficulties in starting a	Перекладач використовує схожу фразеологічну одиницю, щоб зберегти метафоричний зміст і функцію фрази

	<p>conversation or discussion' [Meriam Vocabulary]</p> <p>— укр. <i>Розмовити</i></p> <p><i>лід</i></p>	
Гумор	<p>англ. <i>He's a real couch potato 'a lazy and inactive person and inactive person'</i> [Meriam Vocabulary]</p> <p>—</p> <p>укр. <i>Він справжній ледар</i></p>	Гумористичні фрази часто адаптуються до місцевих контекстів, щоб гумор був зрозумілим для українського читача
Синтаксична структура	<p>англ. <i>I went there last night</i> —</p> <p>укр. <i>Я ходив туди вчора ввечері</i></p>	Мовні структури перекладаються зі змінами, щоб відповідати нормам української мови
Соціальні та культурні стереотипи	<p>англ. <i>American dream</i></p> <p>—</p> <p>укр. <i>американська мрія</i></p>	Збережено назву культурного концепту, що не потребує адаптації, оскільки широко відомий в Україні
Імена власні та географічні назви	<p>англ. <i>London</i> —</p> <p>укр. <i>Лондон</i></p>	Назви міст та імена власні, як правило, транслітеруються з урахуванням українських мовних норм
Звукові ефекти та стилістика	<p>англ. <i>Boom!</i> —</p> <p>укр. <i>Бух!</i></p>	Звукові ефекти перекладаються з урахуванням української звукової системи, щоб відтворити відповідний ефект

Джерело: створено автором на основі джерела [13]

При перекладі з англійської на українську мову основний акцент робиться на збереженні змісту та передачі англійських культурних реалій в адаптованій формі, зрозумілій для українського читача. Наприклад, культурні реалії, такі як святкування англ. *Thanksgiving* / укр. *День подяки* — це національне свято в США та Канаді, яке відзначається на честь збору врожаю та вираження подяки за добробут, вони пояснюються, щоб зробити їх зрозумілими в українському контексті, оскільки такі свята не мають прямого аналогу в Україні.

Ідіоми та фразеологізми також часто потребують адаптації, щоб зберегти метафоричне значення і забезпечити його зрозумілість для української аудиторії. Наприклад, переклад англ. *Break the ice* укр. / *Розтопити лід* зберігає ідіоматичний зміст, що полягає в полегшенні напруги в спілкуванні.

При перекладі гумору важливо зберегти культурний і контекстуальний сенс. Наприклад, фраза англ. *He's a real couch potato* укр. *Він справжній ледар*, адаптується, що робить жарт зрозумілим для української аудиторії. Цей процес адаптації допомагає зберегти ефективність гумору у тексті [8, с.37].

Синтаксичні та стилістичні структури іноді потрібно змінювати для дотримання правил української мови, що забезпечує плавність і природність тексту. Переклад особистих і географічних назв зазвичай транслітерується відповідно до мовних норм української мови, як це зроблено з англ. *London* / укр. *Лондон*.

Одним із ключових аспектів, які впливають на переклад між англійською та українською мовами, є їхні відмінні лексикологічні системи, які включають унікальні набори лексики та ідіоматичних виразів. Ці відмінності можна пояснити різними історичними та культурними впливами на кожну мову. Наприклад, англійська мова увібрала значну кількість запозичених слів з латинської, французької та інших мов, що відображає її історію вторгнень і глобального впливу. Так само українська лексика була сформована взаємодією

з сусідніми слов'янськими мовами та історичними контекстами, такими як періоди польського впливу [21, с.51].

Незважаючи на спільне індоєвропейське коріння, еволюція англійської та української мов у різних соціально-політичних умовах призвела до значних розбіжностей у їхніх літературних нормах, що може ускладнити перекладацькі зусилля. Перекладачі також повинні орієнтуватися в трансформації семантики, оскільки слова можуть мати різні конотації та контекстуальні значення в кожній мові. Ці семантичні варіації особливо очевидні в ідіоматичних виразах, які, хоча іноді й можна перекладати безпосередньо, часто вимагають ретельного розгляду контексту їх використання, щоб уникнути неправильного тлумачення. Визнання цих мовних особливостей має вирішальне значення для подолання культурної інтерференції, гарантуючи, що переклади точні та культурно відповідні.

Таблиця 1.4.

Поняття культурної адаптації в перекладі творів з української на англійську мову

Аспекти культурної адаптації	Приклад перекладу з української на англійську	Коментар щодо адаптації в перекладі
Культурні реалії	укр. <i>Вишиванка</i> → англ. <i>Embroidered shirt</i>	Пояснювальний переклад, оскільки українська мовна реалія не має прямого еквіваленту в англійській мові
Ідіоми та фразеологізми	укр. <i>Обводити навколо пальця</i> →' Кмітливістю, хитрощами і т.ін. викликати до	Перекладач використовує англійський фразеологізм із подібним значенням для збереження змісту

	себе прихильність [Горох] анг. <i>Lead someone on</i>	
Гумор	укр. <i>Йому каша в голові</i> 'Заплутаність в думках' [СУМ] →англ. <i>He's confused</i>	Адаптовано до англійського гумору, оскільки українська ідіома не має прямого еквіваленту в англійській мові
Синтаксична структура	укр. <i>Я вчора ходив у кіно</i> → англ. <i>I went to the cinema yesterday</i>	Перекладається з дотриманням англійської синтаксичної структури, щоб забезпечити плавність тексту
Соціальні та культурні стереотипи	укр. <i>Козаки</i> → англ. <i>Cossacks</i>	Залишається прямий переклад без адаптації, оскільки це культурний термін, що існує в англійській культурі
Імена, власні та географічні назви	укр. <i>Львів</i> → англ. <i>Lviv</i>	Назви міст перекладаються через транслітерацію, з урахуванням англійських норм
Звукові ефекти та стилістика	укр. <i>Хлоп!</i> → англ. <i>Bang!</i>	Звукові ефекти адаптовано, щоб передати аналогічний звуковий ефект для англокультурної аудиторії

Створено на основі джерела [17]

При перекладі з української на англійську мову головним викликом є передача українських культурних реалій та явищ, які не завжди мають прями аналоги в англійській мові. Наприклад, слово «вишиванка» є специфічним культурним символом України і не має прямого еквівалента в англійській мові, тому перекладач має застосувати адаптований варіант, щоб передати значення цього терміну.

Термін «професійно викладений матеріал дослідження» можна перекласти як «professionally presented research material», зважаючи на контекст. Однак, при перекладі укр. *'Вишиванка'* часто використовується вираз англ. *'Embroidered shirt'* з подальшим поясненням, оскільки англомовний читач може не бути знайомий з цим українським культурним символом. Для точності перекладу та збереження культурного контексту до фрази можна додати: «an embroidered shirt, a traditional Ukrainian garment often worn as a symbol of national identity».

Як зазначають Кухаренко В.А. [33] та Єфімов Л.П. [22], ідіоми та фразеологізми також потребують ретельної адаптації, оскільки буквальний переклад часто не передає правильний зміст. Наприклад, укр. «водити за ніс» перекладається англійською як укр. *Обводить навколо пальця* / англ. *Lead someone on*, що передає зміст українського виразу, але використовує англійський фразеологізм. У цьому випадку ми маємо справу з частковим еквівалентом, оскільки збережено семантичне значення виразу, але використано інший образ для його передачі [33, с.178].

Адаптація гумору в перекладі з української на англійську є особливо важливою, оскільки український гумор може не бути зрозумілим для англокультурної аудиторії. Тому такі вирази, як укр. *Йому каша в голові* / англ. *He's confused* перекладаються з метою зробити зміст зрозумілим для англомовного читача. Також особливу увагу приділяють синтаксичній структурі, щоб текст відповідав нормам англійської мови та був легким для сприйняття. Назви міст і географічні назви, такі як укр. *Львів* / англ. *Lviv* зазвичай транслітеруються за правилами англійської мови, визначеними Постановою Кабінету Міністрів України № 55 від 27 січня 2016 року «Про затвердження правил транслітерації географічних назв».

На процес перекладу глибоко впливають культурні відмінності, які пронизують різні сфери, включаючи етнографічні та соціально-політичні реалії. Ці культурні відмінності змушують перекладача брати участь у серії стратегічних рішень, щоб зберегти комунікативний ефект оригінального тексту

в різних культурних контекстах. Наприклад, перекладач повинен орієнтуватися в унікальних культурних нюансах повсякденного життя, соціальної діяльності, мистецтва та адміністративних систем, які можуть суттєво відрізнятися між вихідною та цільовою мовами. Це вимагає використання таких методів, як контекстуальні аналоги та гіперонімічні заміни для ефективної передачі культурних реалій.

Крім того, наявність культурно-специфічних одиниць, таких як певна соціальна поведінка та організаційні структури, вимагає від перекладача враховувати соціокультурний досвід обох мовних спільнот, щоб забезпечити точний і змістовний переклад. Таким чином, процес перекладу виходить за рамки простого лінгвістичного перетворення, охоплюючи глибоке розуміння культурних ландшафтів, які формують оригінальні та перекладені тексти. Ця складна взаємодія між мовою та культурою підкреслює необхідність для перекладачів бути вправними як у мовній, так і в культурній навігації для досягнення успішної міжкультурної комунікації.

Одним із найпомітніших прикладів вдалої адаптації англійської в українську літературу є творчість Пантелеймона Куліша, чиї переклади п'єс Вільяма Шекспіра отримали високу оцінку за якість і вірність оригінальним текстам. Зусилля Куліша значні, оскільки вони не лише донесли Шекспіра українським читачам, а й відіграли вирішальну роль у європеїзації української літератури, поєднавши західні літературні традиції з локальним культурним контекстом.

Леся Українка сприяла цьому руху, перекладаючи українською мовою різноманітні англійські твори, збагачуючи тим самим український літературний ландшафт і розширюючи його культурний обрій. Іван Франко, ще одна видатна постать української літератури, зробив значний внесок, переклавши дванадцять сонетів Шекспіра, що підкреслило його знання англійської мови та відданість галузі перекладознавства. Франкові переклади не обмежувалися англійськими творами; він також переклав такі видатні твори, як перша частина «Фауста» Гете та «Мертві душі» Гоголя, що свідчить про його широку та різноманітну

перекладацьку діяльність. Разом ці перекладачі зробили неоціненний внесок у культурний і літературний обмін між англійською та українською мовами, підкреслюючи важливість розуміння та збереження суті оригінальних творів, роблячи їх доступними для ширшої аудиторії.

1.3. Виклики та особливості перекладу художніх творів в англійській й українській мовах

Переклад творів мистецтва з англійської на українську представляє унікальні труднощі через мовні нюанси та культурні контексти, у яких необхідно орієнтуватися. Кожна мова має різні стилістичні прийоми та літературні традиції, які можуть вплинути на процес перекладу. Наприклад, сама мова художнього тексту стає об'єктом дослідження, де перекладачі повинні заглибитися в два види аналізу художнього тексту: лінгвістичний і стилістичний. Цей подвійний аналіз допомагає зрозуміти значення теорії контексту для досягнення адекватного перекладу. Ретельно враховуючи ці нюанси, перекладачі прагнуть зберегти художню сутність оригінального твору, роблячи його доступним для нової аудиторії [14].

Іншою значною проблемою при перекладі художніх творів між англійською та українською є різниця в ідіоматичних виразах. Ідіоми часто містять значення, глибоко вкорінені в культурі, що ускладнює їх прямий переклад. Під час роботи над такими перекладами вкрай важливо, щоб перекладачі адекватно оцінювали свої знання граматики та ідіоматичного використання в обох мовах. Наприклад, англійську ідіому на кшталт англ. *kick the bucket* потрібно перекладати таким чином, щоб передавати те саме значення та вплив українською мовою, навіть якщо прямий переклад неможливий.

Культурні посилання відіграють життєво важливу роль у перекладі художніх творів, оскільки вони можуть суттєво вплинути на розуміння та оцінку тексту читачем. Перекладачі повинні знайти способи передати культурні посилання, які можуть не мати прямих еквівалентів у цільовій мові. Це завдання вимагає глибокого розуміння вихідної та цільової культур, а також

уміння творчо подолати розрив між ними. Таким чином перекладачі можуть переконатися, що перекладений твір резонує з читачами на емоційному та інтелектуальному рівні.

Однією з першочергових лінгвістичних перешкод при перекладі з англійської на українську є проблема збереження семантико-структурної рівноправності та забезпечення однакових комунікативно-функціональних властивостей у тексті перекладу. Ця складність ускладнюється наявністю ідіом, гри слів і свідомо змінених стійких виразів, які часто несуть значення, глибоко вкорінені в культурі англосовітських країн, і можуть не мати прямих відповідників в українській мові. Наприклад, переклад назв фільмів вимагає значних творчих зусиль, щоб зберегти привабливість і зміст оригіналу; переклад англ. *Escape Room* / укр. *Втеча з кімнати* на англ. *Deadly Labyrinth* / укр. *Смертельний лабіринт* ілюструє необхідність балансування буквального значення з культурним резонансом. Крім того, проблема непрямого перекладу виникає, коли прагматичне значення оригінального тексту не може бути прямо передано, що вимагає повної трансформації тексту, щоб відобразити передбачуване повідомлення. Ці складності підкреслюють критичну важливість глибокого розуміння перекладачем як вихідної, так і цільової культури для ефективною навігації та пом'якшення цих лінгвістичних проблем [12, с.94].

Переклад ідіоматичних виразів і культурних посилань є серйозним викликом для перекладачів, особливо коли мова йде про такі різні мови, як англійська та українська. Ідіоми глибоко вкорінені у відповідних культурах і часто несуть конотації та емоційні відтінки, які важко перекласти. Отже, перекладачі часто вдаються до описових пояснень, щоб прояснити такі ідіоми, гарантуючи збереження передбачуваного значення, а не вибирають дослівний переклад, який може призвести до втрати нюансів оригінальної ідіоми. Перекладачі також повинні орієнтуватися в емоційних і стилістичних відмінностях, які можуть мати ідіоми в різних мовах. Ідіома, яка випадково має подібне значення в іншій мові, може відрізнитися емоційним впливом або

стилістичним забарвленням, що потребує коригування для збереження оригінального тону та наміру.

Таким чином, акт перекладу включає не лише мовну конверсію, а й культурне посередництво, вимагаючи від перекладачів пошуку еквівалентних виразів, які резонують із культурним контекстом цільової аудиторії, зберігаючи при цьому суть оригінальних ідіоматичних виразів. Цей багатогранний підхід підкреслює складність перекладу ідіоматичних виразів і культурних посилань, підкреслюючи критичну потребу в тому, щоб перекладачі володіли глибоким розумінням як вихідної, так і цільової мов для створення точних і культурно відповідних перекладів.

Таблиця 1.5.

Виклики та особливості перекладу художніх творів між англійською та українською мовами

Виклик	Англійська мова	Українська мова	Особливості перекладу
Культурний контекст	Англійська має багату історію колоніалізму, різні культурні впливи	Українська мова відображає історію національної боротьби та культурної ідентичності	Перекладачі повинні адаптувати культурні реалії для аудиторії іншої країни, зберігаючи автентичність тексту
Лексичні ресурси	Багатий лексичний фонд, багато омонімів і полісемантичних слів	Лексика української мови багата на синоніми, але менш розвинена в плані омонімії	Перекладач має точно підбирати еквіваленти, враховуючи багатозначність слів
Структура	Англійська	Українська мова	Необхідно

речення	відрізняється компактністю й економічністю	гнучкіша за синтаксисом та часто використовує складніші речення	адаптувати структуру речень без втрати змісту та стилю
Ідіоми та фразеологізми	Високий рівень використання ідіом, які не мають прямого еквіваленту	Українська мова має свої фразеологізми, відмінні від англійських	Перекладач повинен знаходити відповідники або адаптувати фразеологізми для цільової аудиторії
Поетичний ритм і метрика	Строгі правила римування, ритму в англійській поезії	Українська поезія менш формалізована, допускає більше відхилень	Важливо зберегти ритм і стилістику, при цьому адаптувати метрику, яка відповідає традиціям обох мов
Експресивність і емоційність	Експресія в англійській може бути менш вираженою через економію мовних засобів	Українська має більше засобів для вираження емоцій через лексичне багатство	Важливо знайти спосіб передати емоційність тексту, зберігаючи культурну автентичність

Створено автором на основі джерела [7]

Переклад художніх творів з англійської мови на українську і навпаки вимагає особливої уваги до культурних контекстів та мовних особливостей обох мов. Англійська мова багатша на полісемію та має більш компактну

синтаксичну структуру, тоді як українська вирізняється гнучкістю та багатством фразеологізмів. Перекладачі повинні не лише забезпечити точність переданих змістів, але й адаптувати культурні та ідіоматичні аспекти для цільової аудиторії. Особливі виклики становлять переклади поезії, оскільки потрібно не тільки зберегти ритмічні й стилістичні риси оригіналу, а й адаптувати їх під традиції іншої мови [3, с.229].

Для ефективного подолання лінгвістичних проблем під час перекладу юридичних текстів можна застосувати кілька стратегій. Враховуючи складність і специфіку юридичної термінології, для перекладачів вкрай важливо мати глибоке розуміння різних типів юридичних термінів, у тому числі тих, що мають інтенціональне та екстенсійне значення, щоб забезпечити точне спілкування правових концепцій.

Суттєво підвищити точність перекладів може системний підхід, наприклад дотримання певного алгоритму дій, адаптованого до конкретної галузі правових знань. Крім того, створення перекладацьких паралелей із обґрунтованим вибором, визначеним міжмовними термінологічними зв'язками, може допомогти подолати лінгвістичні прогалини та забезпечити відповідність перекладених термінів правовій базі цільової мови.

Ще однією важливою стратегією є використання досвіду як юристів, так і професійних перекладачів, які спеціалізуються на юридичному перекладі. Їх сукупні знання гарантують, що юридичні тексти не тільки точно перекладені, але й відповідають нормативним і стилістичним вимогам цільової мови. Отже, багатогранний підхід, який поєднує термінологічну точність, систематичні методи перекладу та професійний досвід, необхідний для вирішення мовних проблем, властивих юридичним перекладам.

Культурні відмінності між англомовною та україномовною аудиторією суттєво впливають на процес перекладу, впливаючи на те, як інтерпретуються та розуміються повідомлення. Яскравим прикладом є слово «resuliar», яке в англійській мові має негативну конотацію, вказуючи на щось дивне чи дивне, тоді як його український відповідник може мати більш позитивну або

нейтральну конотацію, вказуючи на щось унікальне чи особливе. Ці відмінності підкреслюють важливість культурного контексту в перекладі, оскільки перекладачі повинні орієнтуватися в різних конотативних значеннях, які можуть змінити сприйняття тексту.

Крім того, культурні відмінності в концептуальних уявленнях можуть призвести до непорозумінь, оскільки ті самі англійські слова можуть не викликати однакові образи чи асоціації в україномовних. Ця розбіжність вимагає тонкого розуміння обох мов і культур, щоб отримати точні переклади. Перекладачі часто використовують такі методи, як контекстуальні аналоги та гіперонімічні заміни, щоб ефективно адаптувати культурні посилання, гарантуючи, що перекладений твір резонує з цільовою аудиторією. Однак ці методи вимагають ретельного розгляду та глибокого розуміння вихідної та цільової культур, щоб зберегти цілісність та зміст оригінального тексту. Таким чином, процес перекладу передбачає не лише лінгвістичне перетворення, а й культурну інтерпретацію, підкреслюючи потребу перекладачів бути культурно грамотними та чутливими до соціокультурного досвіду своєї аудиторії [10].

Історичний контекст відіграє вирішальну роль у перекладі художніх творів, оскільки він впливає не лише на підхід перекладача, а й на сприйняття перекладеного твору аудиторією. Цей контекст охоплює епоху, в яку було створено оригінальний твір, накладаючи відбиток на художні образи, які необхідно зберегти під час перекладу, щоб зберегти автентичність і значущість твору. Світогляд і естетика автора, сформовані історичним середовищем, є невід'ємною частиною оригінальності твору. Тому перекладачі повинні поважати цю індивідуальну оригінальність, беручи до уваги історичний контекст, який передбачає розуміння точки зору автора та культурних норм того часу.

Крім того, збереження історичного забарвлення в перекладних творах потребує стилістичних адаптацій, що забезпечують відображення в тексті перекладу історико-літературних норм мови перекладу. Цей процес багатогранний і виходить за межі простого лексичного вибору, залучаючи цілу

систему стилістичних засобів для ефективної передачі історичних відтінків. Отже, досягнення вірного перекладу вимагає від перекладачів глибоких знань про історичні контексти як вихідної, так і цільової мов, гарантуючи, що перекладений твір резонує з сучасними читачами, зберігаючи при цьому свою оригінальну суть.

Збереження культурної цілісності під час перекладу виходить за межі ідіоматичних виразів і охоплює різноманітні культурні нюанси, які вимагають пильної уваги та творчого підходу. Перекладачі можуть досягти цього, використовуючи такі методи, як транскреція, адаптація та культуралізація, які дозволяють їм відтворити оригінальний зміст у спосіб, який резонує з цільовою культурою, зберігаючи при цьому суть вихідного матеріалу. Цей процес передбачає глибоке розуміння цільової культури та її специфічних характеристик, що дозволяє перекладачам адаптувати гру чи текст значущими способами, поважаючи культурні традиції та соціальні норми.

Крім того, успішна локалізація залежить від узгоджених зусиль добре скоординованої команди, включаючи розробників і культурологів, які привносять різноманітні точки зору та ідеї. Цей спільний підхід гарантує ретельну перевірку кожного елемента перекладу на культурну доречність і точність, тим самим підвищуючи автентичність кінцевого продукту. Крім того, інтеграція культурних особливостей у переклади не тільки зберігає культурну цілісність, але й сприяє позитивним стосункам у міжнародному співтоваристві, демонструючи повагу та вдячність до різних культурних контекстів. Тому прийняття цих стратегій і сприяння міцній міждисциплінарній комунікації є важливими для перекладачів, які прагнуть підтримувати культурну цілісність у своїй роботі [38].

Успішний переклад художнього твору залежить від уміння перекладача зберегти емоції, настрої і враження оригіналу, гарантуючи, що суть твору залишиться непорушною та резонансною для аудиторії. Цей складний процес пов'язаний не лише з мовною точністю, але й із глибоким розумінням культурного та історичного контексту оригінального твору, що дозволяє

перекладачеві передати тонкощі й нюанси, які визначають вихідний матеріал. Творчі здібності перекладача відіграють вирішальну роль, оскільки він має вміло знаходити тонкий баланс між збереженням вірності оригіналу та внесенням необхідних адаптацій, щоб резонувати з цільовою аудиторією.

Крім того, навички письма перекладача мають бути достатньо надійними, щоб відповідати впливу оригінального тексту, гарантуючи, що сам переклад стане видатним витвором мистецтва сам по собі. Цей цілісний підхід підкреслює важливість художнього бачення перекладача та його здатності занурюватися в текст, зрештою створюючи перекладений твір, який відображає глибину та зміст оригіналу, і водночас є доступним та привабливим для нових читачів.

Крім семантично-структурної рівності, перекладачі також повинні орієнтуватися в складному балансі збереження художньої образності та змісту оригінального твору, одночасно адаптуючи його до мови перекладу. Це вимагає глибокого розуміння стилю оригінального автора та творчої гнучкості для його автентичного відтворення. Підхід до построкового перекладу часто не підтримує художній задум, оскільки має тенденцію не помічати виразні елементи, вбудовані в оригінальний текст.

Натомість перекладачі повинні використовувати свої творчі зусилля, щоб перекласти художній твір таким чином, щоб передати його суть і резонувати з аудиторією мови перекладу. Це передбачає використання тропів і стилістичних фігур, які сприяють виразності оригінального твору, забезпечуючи ефективну передачу цих елементів у перекладі.

Таким чином перекладач не тільки зберігає образність і загальне художнє повідомлення, але й поважає творче бачення оригінального автора, забезпечуючи цілісне сприйняття твору, яке відповідає культурному та мовному контексту аудиторії. Тому роль перекладача полягає не лише в тому, щоб перетворювати слова з однієї мови на іншу, а й у створенні гармонійного зв'язку між вихідним і цільовим текстами, гарантуючи, що переклад відображає

художню та стилістичну цілісність оригіналу, роблячи його доступним і значущим для нової аудиторії.

Переклад відомих художніх творів англійською та українською мовами має багату історію, позначену значними досягненнями, які посилили обидві літературні традиції. Одним із яскравих прикладів є творчість Лесі Українки, яка майстерно переклала українською мовою лірику Генріха Гейне та уривки з Гомера, збагативши тим самим український літературний ландшафт глибокою глибиною та ліричною красою цих основоположних текстів [36].

Так само переклади творів видатних українських діячів, таких як Михайло Старицький, Павло Грабовський та Іван Франко, є суттєвим прогресом в українській літературі, сприяючи міжкультурному обміну та порозумінню. Серед них особливо вагомим був переклад світової прози з українськими перетвореннями творів таких гігантів, як Гі де Мопассан, Кнут Гамсун, Еміль Золя, Едгар Аллен По, Анатоль Франс і Редьярд Кіплінг. Ці переклади не лише познайомили українських читачів із світовими літературними шедеврами, а й підвищили стандарти українського літературного вираження.

Заслуговує на увагу також внесок Володимира Мисика, який переклав українською мовою роман Джона Дос Пассоса «Манхеттен», чим розширив український літературний обрій на сучасні американські наративи. Ці зусилля в сукупності підкреслюють важливість перекладу як мосту між культурами, уможливлуючи багатший і різноманітніший літературний дискурс. Щоб максимізувати переваги таких перекладів, постійна підтримка та визнання роботи перекладачів є важливими, оскільки вони відіграють вирішальну роль у сприянні культурному та інтелектуальному обміну.

Висновок до першого розділу

У першому розділі роботи розглядаються ключові теоретичні аспекти перекладу та культурної адаптації, що є основою для розуміння процесу перекладу між англійською та українською мовами. Перш за все, важливим

аспектом є визначення понять еквівалентності і адекватності, які формують базу для точного і функціонального відтворення змісту оригіналу. Еквівалентність у перекладі передбачає максимально можливу точність передачі інформації, тоді як адекватність дозволяє зберегти функціональну значущість і контекст оригіналу. Відмінність цих підходів виявляється особливо важливою при перекладі художніх текстів, де необхідно зберігати не лише зміст, але й емоційну та культурну наповненість оригіналу.

Особлива увага в дослідженні приділяється порівнянню двох основних стратегій перекладу: динамічному та формальному підходу. Динамічний підхід орієнтований на досягнення природного звучання перекладеного тексту, який легко сприймається аудиторією мовою перекладу. Формальний підхід, натомість, намагається зберегти точність і структуру оригіналу, що може призвести до деякої складності у сприйнятті тексту, особливо в художніх творах. Оцінка цих підходів дозволяє визначити, яка стратегія є найбільш доречною в залежності від жанру, цільової аудиторії і функції перекладу.

У контексті культурної адаптації важливим є те, як перекладачі адаптують текст до культурних та соціальних особливостей культурної спільноти, для якої здійснюється переклад. Адаптація може включати зміну локальних реалій, використання відповідних культурних артефактів або навіть редагування певних фраз, щоб зробити текст зрозумілим і природним для носіїв іншої мови. Це особливо актуально при перекладі між мовами, які мають значні культурні відмінності, як у випадку з англійською та українською мовами. Процес культурної адаптації дозволяє зберегти автентичність оригіналу, але водночас зробити його більш доступним для читача іншої культурної культури.

Дослідження також звертає увагу на виклики, що постають перед перекладачем при роботі з художніми творами. Оскільки художні тексти не лише передають фактичну інформацію, а й інтерпретують світогляд, емоції та культуру автора, перекладачеві потрібно бути здатним передати ці елементи, враховуючи специфіку цільової мови. У цьому процесі важливим є розуміння стилістичних та лексичних особливостей оригіналу, оскільки навіть найменші

зміни в стилі можуть суттєво змінити сприйняття твору. Переклад художнього твору часто є творчим процесом, що вимагає від перекладача не тільки лінгвістичних знань, але й глибокого занурення у культурні контексти обох мов.

Окрім того, при перекладі літератури особливо важливо враховувати інтертекстуальні зв'язки, оскільки багато літературних творів містять численні алюзії та цитати з інших культурних артефактів, що можуть бути не зрозумілі аудиторії іншої культурної культури. Це зумовлює необхідність адаптувати або пояснювати такі алюзії, щоб зберегти їхнє значення і функцію в перекладі. Таким чином, перекладач стає своєрідним культурним посередником, що має віднайти баланс між вірністю тексту та необхідністю пояснити або адаптувати культурні елементи для нової аудиторії. Врахування таких аспектів допомагає зберегти не тільки зміст, а й багатство літературної традиції оригіналу.

Завершення цього розділу підкреслює важливість інтеграції теоретичних знань з практичними навичками перекладу та культурної адаптації, що дозволяє перекладачам ефективно справлятися з різноманітними мовними і культурними бар'єрами. Складність перекладу полягає в тому, щоб не лише передати інформацію, але й зберегти емоційну глибину та культурну багатозначність оригінального тексту. У процесі перекладу важливим є також розуміння ролі перекладача як творця тексту, що співвідноситься з оригіналом, але водночас формує нову версію, здатну впливати на читачів іншої культури. Тому для досягнення високого рівня перекладу необхідно поєднувати теоретичні знання з глибоким культурологічним підходом і практичними навичками адаптації мовних конструкцій.

РОЗДІЛ 2. ОГЛЯД ТЕОРЕТИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ПЕРЕКЛАДУ

2.1. Основні теорії перекладу

Фундаментальні принципи, що лежать в основі теорій перекладу, глибоко вкорінені в складній взаємодії між теоретичними постулатами та практичним досвідом. Еволюція розуміння перекладу як мистецтва і науки спричинила дискусії, причому перші спроби наукового аналізу перекладу зустріли опір через творчі аспекти, притаманні процесу перекладу.

Загальна теорія перекладу слугує основоположною основою, яка виправдовує існування спеціальних і окремих теорій, які додатково з'ясовують зв'язок між загальною теорією та конкретними видами перекладацької діяльності. Ці спеціалізовані теорії вникають у нюанси еквівалентності перекладу, наголошуючи на важливості досягнення максимальної ідентичності на всіх рівнях вмісту між оригінальним і перекладеним текстами. Це прагнення до еквівалентності є не просто технічною спробою, але також включає стратегічні рішення перекладача, який повинен враховувати «skopos» або мету перекладу, щоб забезпечити ефективне передавання запланованого повідомлення.

Тому роль перекладача полягає в тому, щоб експертно орієнтуватися в складному ландшафті мови та культури, вибираючи стратегії, які врівноважують вірність вихідному тексту з очікуваннями цільової аудиторії. Зрештою, теорії перекладу мають на меті забезпечити всебічне розуміння процесу перекладу, об'єднуючи ідеї з різних галузей, таких як лінгвістика, культурологія та психологія, таким чином озброюючи перекладачів необхідними інструментами для виконання цього тонкого та багатогранного завдання [4, с.98].

Досліджуючи нюанси між різними теоріями перекладу, спеціальна теорія перекладу виділяється тим, що зосереджується на особливостях перекладу текстів різних типів, таких як художній, науковий і технічний, а також усний і

машинний переклад. Цей підхід підкреслює специфічні проблеми, пов'язані з різними типами контенту та умовами, за яких відбувається переклад, тим самим впливаючи на підхід перекладача та процес прийняття рішень. Навпаки, часткові теорії перекладу вникають у лінгвістичні тонкощі перекладу між конкретними мовними парами, незалежно від жанру тексту. Ці теорії підкреслюють такі лінгвістичні проблеми, як граматичні та стилістичні відмінності, які є ключовими для забезпечення точного перекладу різними мовами.

Тим часом лінгвістична теорія перекладу прагне виявити й описати загальні лінгвістичні основи, зосереджуючись на тому, як мовні системи маніпулюються та трансформуються під час процесу перекладу. Ця теорія дає розуміння ширших лінгвістичних принципів, якими керується переклад, які є важливими для розуміння теоретичних основ перекладацької діяльності. У сукупності ці теорії пропонують комплексну структуру для розуміння перекладу як багатогранної дисципліни, що вимагає різноманітних підходів для вирішення унікальних проблем, властивих різним контекстам перекладу.

Складна взаємодія між культурним і мовним контекстами має вирішальне значення для формування теорій перекладу, факт, який все більше визнається в сучасному перекладознавстві. Культурні контексти суттєво обумовлюють необхідність і тлумачення перекладних текстів, як підкреслює В. С. Виноградов, який наголошує на суспільній значущості перекладу. Ця перспектива свідчить про те, що переклад – це не просто лінгвістична справа, а культурний акт, який сприяє міжкультурному обміну та передачі культурних цінностей [5, с. 22]. Таке розуміння перекладу вимагає глибокого теоретичного і методологічного підходу, що включає відповідне застосування теорій і концепцій перекладу для кожної конкретної проблематики. Покликання на праці повинні бути обґрунтованими та узгодженими з темою, відображаючи глибину дослідження в контексті теоретичних розробок і концептуальних підходів.

Крім того, сучасні підходи визнають переклад як багатогранну діяльність, яка виходить за межі лінгвістичної еквівалентності та включає екстралінгвістичні фактори, тим самим підкреслюючи важливість узгодження перекладів з культурним досвідом цільової аудиторії. Такі міркування є важливими для забезпечення того, щоб перекладені тексти резонували з культурним і мовним контекстом одержувача, таким чином досягаючи ефективної комунікації. Таке розуміння передбачає необхідність значної культурної адаптації під час перекладу, як це видно в заміні культурно-специфічних посилань для ефективної передачі смислів аудиторії, яка не знайома з певними культурними нюансами. Визнаючи вплив культурного та мовного контекстів, теорії перекладу можуть краще врахувати різні способи, за допомогою яких смисл конструюється та сприймається різними культурами, зрештою сприяючи більш автентичному та культурно чутливому процесу перекладу.

2.2. Методи аналізу перекладу

Під час аналізу перекладу виявлення ключових мовних особливостей у вихідному тексті має важливе значення для розуміння нюансів і тонкощів оригінального повідомлення. Цей процес передбачає перевірку таких елементів, як синтаксис, семантика, ідіоматичні вирази та культурні посилання. Розбираючи ці особливості, перекладачі можуть отримати уявлення про наміри автора та його стилістичний вибір. Цей етап закладає основу для створення точного та змістовного перекладу. Лінгвістичні методи дослідження, такі як порівняльний і компонентний аналіз, зазвичай використовуються для виявлення цих ознак. Цей детальний аналіз гарантує, що перекладач зможе зберегти цілісність вихідного тексту, одночасно адаптуючи його для цільової аудиторії.

Відображення мовних еквівалентів у цільовому тексті є вирішальним кроком у забезпеченні того, що переклад точно відображає оригінальний зміст. Це передбачає пошук відповідних слів, фраз і структур у цільовій мові, які

передають той самий зміст і тон, що й вихідний текст. Перекладач повинен враховувати різні фактори, такі як культурні нюанси, ідіоматичні вирази та синтаксичні відмінності, щоб досягти еквівалентності. Методи перекладу Шлейєрмахера підкреслюють важливість правильного тлумачення вихідного тексту для отримання точного перекладу. Роблячи це, перекладачі можуть подолати прірву між різними мовами та культурами, гарантуючи, що перекладений текст резонує з цільовою аудиторією.[6]

Оцінка узгодженості та точності перекладу має важливе значення для того, щоб остаточний перекладений текст ефективно передавав оригінальне повідомлення. Цей процес оцінювання передбачає порівняння вихідного та цільового текстів для виявлення розбіжностей або помилок. Для підтримки узгодженості використовуються такі методи контролю якості перекладу, як самоконтроль і ретельне порівняння з оригінальним текстом. Крім того, люди перекладачі відіграють вирішальну роль у обробці неоднозначних фраз, враховуючи ширший контекст, що підвищує точність. Цей суворий процес оцінки гарантує, що переклад не тільки послідовний, але й вірний оригінальному змісту, надаючи читачам автентичний досвід.

2.3. Оцінка якості перекладу

Критерії оцінки якості перекладу мають важливе значення для того, щоб перекладений текст точно передавав оригінальне повідомлення, зберігаючи його стилістичні відтінки. Адекватність та еквівалентність є двома основними критеріями, широко визнаними в перекладознавстві. Адекватність стосується ступеня, до якого переклад точно відображає зміст, контекст і наміри вихідного тексту, тоді як еквівалентність підкреслює ступінь, до якого перекладений текст відображає лінгвістичні та культурні елементи оригіналу. Взаємодія між цими критеріями підкреслює складність оцінки перекладу, оскільки вони повинні бути збалансованими, щоб отримати переклад, який відповідає джерелу та є доступним для цільової аудиторії. Крім того, оцінка якості часто передбачає

виявлення різноманітних помилок, наприклад термінологічних чи граматичних, які можуть суттєво вплинути на загальне сприйняття перекладу [55].

Розвиток інструментів і технологій значно покращив процес оцінки перекладу, надаючи перекладачам і оцінювачам складні засоби для забезпечення високоякісних результатів. Самоконтроль і уважне читання є традиційними методами, які використовуються в процесі роботи для забезпечення якості перекладу. Однак інтеграція інструментів автоматизованого перекладу (CAT) і машинного перекладу після редагування зробила революцію в галузі, пропонуючи автоматизовані перевірки та пропозиції щодо покращення. Ці технології дозволяють ідентифікувати невідповідності, неправильні переклади та стилістичні розбіжності, тим самим спрощуючи процес контролю якості. Крім того, включення систем пам'яті перекладів дозволяє повторно використовувати раніше перекладені сегменти, сприяючи узгодженості між перекладами. У результаті ці інструменти не тільки підвищують ефективність, але й підтримують підтримку високих стандартів якості в проектах перекладу. [42]

Забезпечення стабільної якості перекладу представляє кілька проблем, які можуть вплинути на надійність і ефективність перекладених текстів. Одна з головних проблем полягає в суб'єктивному характері оцінювання якості, де різні оцінювачі можуть по-різному тлумачити адекватність та еквівалентність. Ця мінливість може призвести до неузгодженості в процесі оцінювання, підкреслюючи необхідність стандартизованих критеріїв оцінювання. Крім того, характер мови та культурного контексту, що швидко розвивається, створює проблеми для підтримки актуальної термінології та виразів, які точно відображають зміст вихідного тексту. Перекладачі також повинні орієнтуватися на потенційну упередженість, спричинену особистими інтерпретаціями чи вподобаннями, які можуть вплинути на сприйману якість перекладу. Для вирішення цих проблем потрібна надійна структура, яка поєднує об'єктивні критерії з гнучкістю для адаптації до конкретних контекстів перекладу. [41]

2.4. Кількісний та якісний аналіз перекладів Дена Брауна

Точність перекладу – це багатогранне поняття, яке вимагає ретельного розгляду кількох ключових показників. Центральним для цього є поняття еквівалентності та адекватності, які є ключовими у вирішенні когнітивного дисонансу — явища, яке виникає через неузгодженість у культурних концепціях між вихідною та цільовою мовами. Еквівалентність гарантує, що перекладений текст зберігає те саме значення, що й оригінал, у той час як адекватність зосереджується на забезпеченні як змістовної, так і прагматичної еквівалентності без порушення мовних норм.

Крім того, вірність перекладу культурним, стилістичним і граматичним особливостям оригіналу має вирішальне значення, оскільки він зберігає цілісність і зміст вихідного тексту. Це передбачає складний баланс збереження єдності змісту та форми, таким чином роблячи переклад зрозумілим та бездоганим для спеціалістів у цій галузі. Тому досягнення точності перекладу – це не просто лінгвістична спроба, а й така, що передбачає глибоке розуміння культурних і контекстуальних нюансів обох мов. Важливо впроваджувати стратегії, які прискіпливо розглядають ці аспекти, гарантуючи, що перекладений твір автентично резонує з цільовою аудиторією, зберігаючи при цьому суть оригіналу [45 ,с.183].

Помилки перекладу можуть значно вплинути на читабельність тексту, порушуючи передачу наміру та стилю оригіналу, що є важливим для збереження ідіостилю автора. Ідіостиль охоплює унікальні структурні, семантичні та естетичні елементи, характерні для письменника, і неправильне їх відтворення у перекладі може спричинити сплутаність і зниження зрозумілості тексту. Особливо це стосується ідіоматичних виразів і культурно специфічних посилань, які можуть змінити емоційний та оціночний ефект оригіналу.

Ефективність перекладу оцінюється через його здатність відтворювати емоційний та інтелектуальний вплив оригіналу на аудиторію. Для цього

перекладачі повинні зберігати ідіостиль та культурні нюанси, застосовуючи стратегії, що відповідають семантичному та експресивному наміру тексту. Такий підхід дозволяє забезпечити точність перекладу та його читабельність, долаючи мовні і культурні бар'єри.

Оцінка узгодженості перекладу часто здійснюється за допомогою статистичних методів, таких як зворотний переклад, який дозволяє перевірити точність та відповідність оригіналу. Метод експертної оцінки, у свою чергу, використовує групи спеціалістів для оцінки якості перекладу, що доповнює кількісні аналізи. Крім того, статистичні критерії дозволяють виміряти ступінь узгодженості між різними перекладами, забезпечуючи точність і якість результату.

У поєднанні ці методи забезпечують комплексну основу для оцінки узгодженості перекладу, гарантуючи, що перекладений матеріал зберігає свою цілісність і ефективність у різних мовних і культурних контекстах. Щоб підвищити надійність перекладів, необхідно інтегрувати як статистичні, так і експертні методи оцінки, таким чином досягаючи балансу між об'єктивними показниками та суб'єктивною оцінкою [64, с. 62].

У складному процесі перекладу збереження культурних нюансів, особливо в іронічних конструкціях, є серйозним викликом, який вимагає різноманітних стратегій і технік. Перекладачі часто використовують додавання змістовних компонентів або трансформації образної основи іронічних висловлювань, щоб зберегти їхній передбачуваний ефект і культурне значення в перекладі. Це надзвичайно важливо, оскільки іронія значною мірою залежить від культурного контексту і може бути легко неправильно зрозуміла, якщо її не передати точно. Для цього перекладачі повинні якомога точніше відобразити культурні особливості мови оригіналу, що сприяє збереженню культурних нюансів.

Крім того, використання експресивно забарвленої лексики в оригінальному тексті відіграє життєво важливу роль у передачі цих нюансів, оскільки воно фіксує емоційний і культурний контекст, який інакше міг би бути

втрачений у перекладі. Уміння перекладача ідентифікувати та адаптувати ці лексичні та граматичні елементи має важливе значення для збереження культурного та емоційного змісту оригінального тексту, гарантуючи, що перекладений твір резонує з цільовою аудиторією. Зрештою, баланс між збереженням культурної ідентичності оригіналу та його адаптацією до цільової культури є делікатним, але необхідним кроком, який визначає успішний переклад.

Переклад стилю Дена Брауна в його романах створює низку труднощів, зокрема в збереженні ключових елементів, які визначають характер його оповіді. Однією з основних проблем є втрати та трансформації, які можуть статися під час перекладу, що в свою чергу змінює емоційний тон подій і впливає на акценти, на які автор звертає увагу. Такі зміни часто призводять до порушення цілісності наративу, що потребує коригування для точнішого відтворення оригіналу.

До складності додає потреба зберегти конотативний і прагматичний характер подій і персонажів, оскільки вони тісно пов'язані зі специфічною організацією речень Брауна. Перекладачі часто опиняються у боротьбі з тонким балансом збереження авторських прийомів та ідей, особливо щодо мовних та стилістичних засобів. Наприклад, незакінчені речення, характерні для усного мовлення, значною мірою сприяють створенню природної атмосфери спілкування в романах Брауна, і рішення про збереження цих фрагментів може змінити тон і стиль тексту.

Крім того, складна когнітивна інформація та словесні головоломки, закладені в такі твори, як «Код да Вінчі», вимагають ретельного поводження, щоб запобігти спотворенню інформації та псуванню головоломок. Таким чином, проблеми, з якими стикаються перекладачі, не лише технічні, але й глибоко пов'язані із збереженням суті доповіді чи праць Брауна, що підкреслює потребу в продуманих та інноваційних стратегіях перекладу [37, с.136].

Переклад літературних творів, особливо тих, що мають характерний ідіостиль, як у Дена Брауна, вимагає тонкого розуміння як мовних, так і

культурних елементів, щоб вірно передати задум автора та викликати резонанс у читачів з різних регіонів. Комунікативна компетенція перекладача є ключовою, оскільки передбачає не лише лінгвістичні навички, а й глибоке розуміння культурних нюансів, які можуть суттєво відрізнятися в різних регіонах.

Наприклад, під час перекладу драматичних творів додавання культурних елементів, таких як адаптація привітань чи загальних висловів для включення регіонального колориту, може суттєво змінити сприйняття читача. Це особливо актуально в контексті державного та культурного розвитку України, де адаптація мови відіграє вирішальну роль у тому, щоб зробити текст доступним та привабливим для місцевої аудиторії. Тому перекладачі мають бути вправними культурними послами, гарантуючи, що їхня робота поповнює культурні розриви та сприяє залученню читачів у різних регіонах. Такі адаптації не тільки забезпечують точність і адекватність перекладу, але й сприяють багатшому, більш захоплюючому літературному досвіду для читачів, зрештою сприяючи більшому культурному розумінню та оцінці.

2.5. Вибір матеріалу для аналізу

При виборі матеріалу для аналізу в дослідженні, що присвячене англо-українському перекладу та мовній адаптації у творах Дена Брауна, ключову увагу було приділено двом найвідомішим романам автора — «Код да Вінчі» та «Ангели та демони». Ці твори були обрані з кількох причин. По-перше, обидва романи є частиною серії про професора Роберта Ленгдона, і вони мають глибокий зв'язок між собою у плані культурних, релігійних та історичних реалій, що створює значні виклики для перекладачів. По-друге, популярність цих творів на міжнародній арені, а також їхній вплив на сучасну літературну культуру роблять їх важливим матеріалом для вивчення перекладу.

Твори Дена Брауна, насичені загадками, символами, культурними та релігійними реаліями, що вимагають особливої уваги при перекладі. Це забезпечує широке поле для аналізу, оскільки перекладач має знайти баланс між збереженням оригінальної ідеї автора та адаптацією тексту для української

аудиторії. У контексті цього дослідження було важливо обрати саме ті уривки, які найбільш яскраво відображають мовні особливості англійського оригіналу та складності його перекладу.

«Код да Вінчі» та «Ангели та демони» обрані тому, що вони містять численні історичні та культурні реалії, які потребують особливої стратегії при перекладі. Перекладачі повинні не лише зрозуміти і правильно передати зміст цих елементів, а й зробити їх зрозумілими для української аудиторії. Для цього необхідно звернути увагу на різницю в сприйнятті певних концептів у західній і українській культурах, що і робить ці твори ідеальними для аналізу в рамках дослідження перекладацьких стратегій.

Отже, вибір цих двох романів дає змогу не лише вивчити особливості процесу перекладу, а й розглянути різноманітні культурні адаптаційні механізми, які є ключовими для досягнення адекватності перекладу при переході від англійської до української мови. Цей підхід дозволяє виявити, як культурні відмінності між мовами впливають на передачу змісту, а також на те, як перекладачі адаптують текст до нової аудиторії. Для дослідження було використано твори Дена Брауна в перекладі : Є.Кононенко, А. Кам'янець, В. Шовкуна.

2.6. Етапи проведення дослідження

Процес проведення даного дослідження проходив кілька ключових етапів, кожен з яких був ретельно спланований і спрямований на глибокий аналіз англо-українських перекладів творів Дена Брауна. Етапи дослідження включали теоретичний аналіз, підбір матеріалу, методологічну роботу, а також кількісний і якісний аналіз перекладів з метою виявлення труднощів та особливостей культурної адаптації. Кожен етап мав свою специфіку та завдання, спрямовані на досягнення цілей дослідження.

1. Теоретичний етап. Перший етап дослідження був присвячений огляду літератури та вивченню основних теоретичних підходів до перекладу, що охоплюють різні школи та підходи в теорії перекладу. На цьому етапі аналізувалися концепції еквівалентності, адекватності, динамічного і

формального перекладу. Огляд теорій перекладу допоміг закласти основу для подальшого аналізу, оскільки ці концепції мали визначальний вплив на підхід до перекладу культурних та мовних реалій в англійсько—українських текстах.

2. Вибір матеріалу для аналізу. Наступним етапом стало визначення об'єкта дослідження, яким були обрані два твори Дена Брауна — «Код да Вінчі» та «Ангели та демони». Ці твори були обрані через їх багату культурну наповненість і наявність численних лінгвістичних і перекладацьких проблем, що роблять їх ідеальним матеріалом для дослідження процесу перекладу з англійської на українську мову. Також було проаналізовано видання перекладів та їхні специфічні відмінності.

3. Методологічний етап. Цей етап включав розробку методології дослідження та визначення інструментарію для аналізу перекладів. Для аналізу використовувалися як кількісні, так і якісні методи, що дали змогу оцінити мовну адаптацію та виявити труднощі при перекладі. Була розроблена система критеріїв оцінки якості перекладу, зокрема через розгляд еквівалентності та адекватності передачі значень, а також враховувалися культурні та контекстуальні особливості творів.

4. Кількісний та якісний аналіз перекладів. На цьому етапі дослідження було здійснено глибокий аналіз вибраних текстів. Кількісний аналіз був спрямований на вивчення частотності використання певних мовних конструкцій, тоді як якісний аналіз дозволив дослідити складність передачі культурних реалій, термінології та стилістичних особливостей творів. В результаті було виявлено основні труднощі, з якими стикаються перекладачі при роботі з текстами Дена Брауна, зокрема при передачі специфічних для англійської мови мовних елементів.

5. Оцінка якості перекладу. Після проведення аналізу перекладів, основна увага була приділена оцінці якості перекладених текстів, зокрема еквівалентності передачі оригінальних значень та ефективності адаптації культурних реалій. Це включало порівняння оригіналів та перекладів за ключовими лінгвістичними та семантичними аспектами.[20]

Таким чином, проведені етапи дослідження дозволили всебічно проаналізувати англо-українські переклади та виявити специфіку перекладу творів Дена Брауна, а також визначити стратегії культурної адаптації та їхню ефективність.

2.7. Етичні аспекти дослідження

У дослідженні, яке стосується аналізу перекладів художніх творів, етичні аспекти є надзвичайно важливими для забезпечення відповідності наукової роботи етичним стандартам та збереження прав усіх сторін, залучених до процесу дослідження. У випадку перекладу творів Дена Брауна, таких як «Код да Вінчі» та «Ангели та демони», дотримання етичних принципів відіграє вирішальну роль у забезпеченні наукової коректності та справедливості у відношенні до оригінальних авторів, перекладачів, видавців та читачів.

Перш за все, важливо враховувати етичні принципи щодо авторського права. Оригінальні твори є інтелектуальною власністю Дена Брауна, і будь-який аналіз, цитування або використання текстів повинні відбуватися згідно з вимогами законодавства про авторське право. Це стосується як оригінальних англomовних текстів, так і їхніх перекладів українською мовою. Важливо, щоб дослідники вказували на джерела інформації, надавши належні посилання на твори, що аналізуються, та забезпечували коректне відтворення цитат. Крім того, необхідно отримати дозвіл на використання будь-яких матеріалів, які можуть бути об'єктом авторського права, якщо це передбачено умовами законодавства [60, с.12].

Другий важливий аспект — етика в роботі з перекладами. Переклад є не лише мовною трансформацією, а й творчим процесом, де перекладач виступає як співавтор. Дослідник повинен зберігати об'єктивність і не спотворювати або критикувати переклад у спосіб, що міг би бути несправедливим по відношенню до перекладача. Важливо враховувати, що кожен перекладач працює в умовах певних культурних та лінгвістичних обмежень, і аналіз їх роботи повинен враховувати цей контекст. Етичні принципи вимагають об'єктивної критики та

унікнення суб'єктивних упереджень, що можуть спотворити результати дослідження.

Також важливим є аспект культурної чутливості. При аналізі перекладу культурних реалій твору слід враховувати відмінності між культурами, аби уникнути можливих стереотипів або некоректних інтерпретацій. Культурна адаптація є чутливою темою в перекладацькій практиці, і дослідження має проводитися з повагою до культурних цінностей як мови оригіналу, так і мови перекладу.

Нарешті, об'єктивність і чесність дослідника є ключовими етичними принципами. Дослідник має зберігати неупередженість у підході до аналізу перекладу, чітко відокремлюючи факти від власних суб'єктивних оцінок. Усі результати дослідження повинні бути представлені чесно і без спотворень, а будь-які припущення повинні бути обґрунтовані та підкріплені доказами. Це стосується як лінгвістичного аналізу, так і оцінки перекладацьких стратегій.

Таким чином, етичні аспекти дослідження відіграють критичну роль у забезпеченні наукової цілісності, авторської коректності та культурної чутливості під час аналізу перекладів творів Дена Брауна. Дотримання етичних принципів допомагає гарантувати об'єктивність, повагу до прав авторів та перекладачів, а також сприяє коректному висвітленню результатів дослідження.

Висновки до розділу 2

Основні теорії перекладу, розглянуті в розділі, включають різні підходи, такі як еквівалентність, функціональний переклад та адаптація. Вони дозволяють краще зрозуміти процес трансформації текстів з однієї мови на іншу з урахуванням лінгвістичних, культурних та стилістичних факторів.

Методи аналізу перекладу, представлені в розділі, є важливими інструментами для оцінки якості перекладеного тексту. Вони дозволяють проводити порівняння між оригіналом і перекладом на різних рівнях: лексичному, синтаксичному, стилістичному. Оцінка якості перекладу вимагає всебічного підходу, що охоплює лінгвістичний, семантичний та культурний аспекти. Розглянуті методика дають можливість здійснювати комплексну

оцінку роботи перекладача та його здатність передавати сенс оригінального тексту відповідно до контексту.

У підрозділі про кількісний та якісний аналіз перекладів Дена Брауна було акцентовано на необхідності комплексного підходу до вивчення специфіки перекладу художніх творів. Кількісний аналіз включає підрахунок ключових лексичних та граматичних одиниць, тоді як якісний аналіз дає змогу оцінити точність і адекватність перекладу в передачі змісту та стилю автора.

Вибір матеріалу для аналізу ґрунтується на значущості творів Дена Брауна для дослідження сучасних перекладацьких практик. Твори автора є багатими на культурні та семантичні елементи, що створюють певні виклики для перекладачів. Цей аспект був важливим для подальшого аналізу та оцінки методів, використаних при перекладі.

Етапи проведення дослідження включали поетапний процес відбору текстів, аналізу перекладів та оцінки їх якості за допомогою методик кількісного та якісного аналізу. Це дозволило створити системний підхід до дослідження, що забезпечує об'єктивність отриманих результатів.

Етичні аспекти дослідження були зосереджені на дотриманні авторських прав та принципів об'єктивності при проведенні аналізу перекладених текстів. Це забезпечило коректність дослідження та повагу до інтелектуальної власності авторів і перекладачів.

Загалом, цей розділ дав можливість глибоко проаналізувати теоретичні основи перекладу та застосувати їх на практиці для оцінки перекладів творів Дена Брауна, що створює надійну базу для подальшого дослідження культурної адаптації та специфіки перекладацької діяльності.

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ АНГЛО-УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ ТА КУЛЬТУРНОЇ АДАПТАЦІЇ У ТВОРАХ ДЕНА БРАУНА

3.1. Детальний аналіз перекладів окремих творів Дена Брауна (на прикладі «Код да Вінчі» та «Ангели та демони»)

Стратегії перекладу, що використані в «Код да Вінчі», часто відображають складність збереження наміру оригінального оповідання з одночасним його адаптацією до різних культурних контекстів. Важливим аспектом цього є обробка релігійних тем, що відіграють ключову роль у розвитку історії та її тематичній глибині. Перекладачі стикаються з проблемами, коли мають справу з релігійною термінологією, оскільки неправильні переклади можуть змінити значення та вплив оповіді. Наприклад, у англійському перекладі слово англ. 'revelation' часто перекладається як укр. 'одкровення', але в контексті релігії може бути важливо зберегти тонкість терміну, який не обмежується лише значенням укр. 'відкриття'. Невірний переклад може змінити глибину релігійного змісту. Таке спотворення може призвести до неправильного розуміння ключових тем у романі, підкреслюючи необхідність точного перекладу релігійних концепцій. Крім того, правильне тлумачення релігійних історичних термінів має вирішальне значення, оскільки їх пропуск може позбавити наратив передбачуваного історичного контексту, наприклад, Наприклад, у деяких українських перекладах роману деталі про Нікейський собор можуть бути виключені або спрощені, що ускладнює повне розуміння історичного контексту.

Отже, перекладачі повинні ретельно збалансувати вірність вихідному матеріалу та культурну чутливість, щоб зберегти цілісність історії, наголошуючи на необхідності ретельного розгляду в процесі перекладу, щоб переконатися, що суть «Код да Вінчі» точно донесена до глобальної аудиторії [53, с.61].

Одна із суттєвих проблем при перекладі «Коду да Вінчі» пов'язана з культурними посиланнями, вбудованими в текст, які часто є ключовими для сюжету та тематичного багатства роману. Переклад реалій, які включають культурні посилання, терміни та назви, характерні для певних історичних і релігійних контекстів, вимагає ретельного розгляду, щоб зберегти запланований вплив і глибину оповіді.

Наприклад, часте використання в романі таких літературних тропів, як епітети та порівняння, які несуть культурні конотації, має бути перекладено таким чином, щоб зберегти їхню стилістичну функцію та значення. Це особливо складно з такими термінами, як *Opus Dei*, який не є лише релігійна сутність, а й культурний символ у наративі. Перекладачі повинні долати ці складнощі, застосовуючи стратегії, які гарантують, що цільова аудиторія може зрозуміти ті самі культурні нюанси, що й оригінальні читачі, таким чином зберігаючи цілісність культурного гобелена роману. Ефективний переклад таких культурних посилань потребує балансу між лінгвістичною точністю та культурною еквівалентністю, що сприяє всебічному розумінню роману в різних мовних середовищах.

Переклад «Коду да Вінчі» для читачів, які не володіють англійською, представляє унікальні виклики, зокрема через складні стилістичні засоби, властиві художньому стилю Дена Брауна, такі як специфічні терміни, аббревіатури, антропоніми та топоніми. Ці мовні елементи глибоко вкорінені в культурну та контекстуальну тканину роману, і їхній переклад вимагає не лише лінгвістичних навичок, але й культурної чутливості та креативності, щоб зберегти їх оригінальний вплив і значення.

Процес перекладу додатково ускладнюється можливістю спотворення загального значення тексту, коли ці стилістичні особливості не адаптовані належним чином, як це спостерігається в деяких перекладах, де більшість одиниць передано за допомогою прямого перекладу, що може призвести до втрати глибини й нюансів. Тому перекладачі повинні проводити ретельний порівняльний аналіз перекладів, наприклад, українською, французькою та

англійською мовами, щоб переконатися, що суть оригінального твору зберігається, водночас роблячи його доступним для нової аудиторії. Це підкреслює потребу перекладачів не лише зосереджуватись на мовній точності, але й на передачі культурної та тематичної сутності роману, що має вирішальне значення для збереження цілісності оригінального бачення автора та забезпечення задоволення від читання неангломовній аудиторії.

Переклади «Ангелів і демонів» різними мовами викликають унікальні проблеми та варіації через мовні та культурні нюанси. В англійському перекладі «ангелів і демонів» часто зберігається прямий підхід, зберігаючи чіткі конотації цих небесних і пекельних істот. Однак ця прямолінійність не завжди можлива в інших мовах, де культурний контекст може суттєво змінити сприйняття та зображення таких сутностей [54,с.91].

Наприклад, у деяких мовах «ангели» можуть традиційно відігравати більш нюансовану роль, часто пов'язану з місцевими релігійними наративами, які відрізняються від західної точки зору, тоді як «демони» можуть мати історичні конотації, які глибоко вкорінені у фольклорі. Ця складність вимагає ретельного балансу між буквальним перекладом і культурною адаптацією, гарантуючи збереження суті оригінального тексту без шкоди для місцевого культурного контексту. Крім того, хоча усний переклад має схожість із письмовим перекладом, перший створює додаткові проблеми, такі як необхідність негайного перефразування та тлумачення культурних тонкощів.

Таким чином, перекладачі повинні володіти не тільки лінгвістичними знаннями, але й культурними знаннями, щоб ефективно орієнтуватися в цих хитросплетіннях. Зважаючи на ці виклики, для перекладацьких зусиль вкрай важливо застосувати комплексний підхід, який поважає як мовний, так і культурний виміри, сприяючи глибшому розумінню та вдячності різними аудиторіями.

Ще одна суттєва зміна в перекладі «Ангелів і демонів» стосується зображення фундаментальних понять добра і зла, які невід'ємно пов'язані із зображенням ангелів і демонів у наративі. У різних перекладах тонке

протистояння між цими силами часто спрощується або змінюється, щоб краще відповідати культурним і релігійним контекстам, характерним для цільової аудиторії. Ця трансформація може призвести до зміни тематичного акценту роману, потенційно вплинувши на інтерпретацію читачем основного повідомлення щодо тонкого балансу між світлом і темрявою, теми, центральної для інтриги роману.

Крім того, процес перекладу також може передбачати адаптацію символічних елементів, таких як «Царство Боже», які можуть бути реконтекстуалізовані, щоб резонувати з філософськими чи богословськими перспективами, які переважають у культурі читача. Ці зміни вимагають ретельного розгляду того, як зберегти цілісність оригінальних тематичних елементів, одночасно забезпечуючи культурну відповідність у процесі перекладу. Таким чином, перекладачі відіграють вирішальну роль у керуванні потенційними семантичними зрушеннями, гарантуючи, що суть історії залишається недоторканою, одночасно вносячи необхідні зміни, щоб пристосуватись до різноманітних культурних лінз [58, с.381].

Перекладаючи «Ангели та демони» Дена Брауна, перекладачі стикаються зі значними труднощами в роботі з релігійним та історичним контекстами через заплутаний сюжет роману, який переплітає ці елементи. Одним із першочергових завдань перекладачів є ефективна передача релігійної символіки, закладеної в оповіді, що часто вимагає глибокого розуміння релігієзнавства та його взаємодії з іншими галузями гуманітарного знання. Ці знання мають вирішальне значення для збереження цілісності релігійних посилань і забезпечення відповідності перекладу культурним і релігійним почуттям цільової аудиторії.

Крім того, історичний контекст роману, зокрема посилання на релігійні тексти та постатей, вимагає від перекладачів добре обізнаних в історичному аналізі, щоб вірно відтворити детальне зображення цих елементів у розповіді. Необхідність збереження тематичної глибини та стилю оповіді ще більше посилюється використанням у романі амбіграм, які є особливо складними для

перекладу через їхню візуальну та лексичну складність. Ці амбіграми не тільки сприяють містичності роману, але й служать символічним мостом між релігійним та історичним вимірами оповіді. Тому перекладачі повинні використовувати тонкий баланс мовних навичок і культурного розуміння, щоб орієнтуватися в складній мережі релігійних та історичних контекстів в «Ангелах і демонах», гарантуючи, що перекладений твір залишається вірним оригіналу, і в той же час є доступним і привабливим для нової аудиторії.

Переклад наративів Дена Брауна різними мовами, наприклад українською, передбачає складну взаємодію мовних і культурних трансформацій, щоб зберегти суть його характерного стилю оповідання. Одним із основних викликів є збереження оригінальних наративних мотивів серед цих трансформацій, як підкреслено в детальному огляді творчості Брауна.

У випадку «Втраченого символу» різні лексичні трансформації, такі як транскодування та модуляція, є вирішальними для адаптації оповіді до цільової мови, зберігаючи при цьому оригінальний дух. Ці техніки, які включають компенсацію та підсилення, також використовуються для ефективної передачі емоційної глибини та ясності, гарантуючи, що перекладений твір резонує з тією ж інтенсивністю, що й оригінал.

Наприклад, посилення фраз:

Укр. *'Вона перевірила **ідентифікатор** абонента'*

(Ден Браун *Цифрова фортеця*, переклад В.Горбатько с. 124). [70]

Англ. *'She checked the caller **ID**'*

(Brown Dan. *Digital Fortress*. 124) [71]

Допомагає підтримувати ясність оповіді та емоційний контекст, дозволяючи читачам залучатися до історії, як задумано. Таким чином, складний процес перекладу вимагає балансу між лінгвістичною точністю та культурною адаптацією, підкреслюючи роль перекладача в переосмисленні стилю оповіді Брауна для різноманітної глобальної аудиторії. Завдяки цим зусиллям переклад

не лише зберігає суть оригіналу, але й усуває культурні розриви, підвищуючи універсальну привабливість творів Брауна.

У підтримці напруги й таємниці, притаманних романам Дена Брауна, перекладачі відіграють вирішальну роль, забезпечуючи цілісність словесних і образних головоломок, які є центральними для загадкової привабливості оповіді. Так, український перекладач А. Кам'янець є прикладом вмілого поводження зі складними явищами та поняттями в романі, зберігаючи його напружену атмосферу та зберігаючи високу якість перекладу. [63 с.93].

Такі викривлення, через пропуски чи трансформації, можуть порушити емоційну тканину оповіді, зміщуючи акценти з передбачуваних фокусних точок і тим самим розводячи напруженість і таємницю, які є критичними для досвіду читача. Щоб пом'якшити ці проблеми, перекладачам вкрай важливо сумлінно зберігати оригінальні прийоми та ідеї автора, особливо коли йдеться про мовні та стилістичні нюанси, які сприяють захоплюючій суті роману. Ця ретельна увага до деталей гарантує, що перекладений твір резонує з такою ж інтенсивністю та інтригою, що й оригінал, таким чином створюючи захоплюючий та напружений досвід для різноманітної аудиторії.

Завдання перекладача щодо збереження авторського голосу Дена Брауна є багатограним і потребує тонкого розуміння як мовних, так і культурних елементів. Перекладаючи романи Брауна, такі як «Код да Вінчі», слід враховувати складне використання літературних прийомів, які сприяють його унікальному авторському голосу. Використання Брауном порівнянь та епітетів, наприклад, має вирішальне значення для створення яскравих екфразистичних описів, які є центральними для його стилю оповіді.

Перекладач має вміло орієнтуватися в цих літературних елементах, забезпечуючи збереження оригінального наміру та стилістичних нюансів, одночасно адаптуючи їх до культурного контексту цільової мови. Крім того, перекладач діє як посередник, який має збалансувати збереження прагматичного потенціалу оригіналу з необхідністю зробити оповідь доступною для нової аудиторії, таким чином дозволяючи реципієнту досягнути

як стиль автора, так і основні культурні текстури. Це вимагає глибокого залучення до вихідного матеріалу та творчого підходу до мови, де перекладач стає водночас і етнографом, і культурологом. Зрештою, роль перекладача полягає не лише в тому, щоб передати буквальне значення тексту Брауна, але й у тому, щоб вловити суть його оповідання, гарантуючи, що переклад резонує з читачами, зберігаючи при цьому культурну та стилістичну цілісність оригіналу.

Одним із ключових викликів у перекладі творів Дена Брауна є передача культурних та історичних реалій, які тісно вплетені в сюжет. Наприклад, у «Код да Вінчі» постійно згадуються різні культурні артефакти, релігійні символи та історичні події. Перекладач має вирішити питання, наскільки адаптувати ці реалії для української аудиторії, чи використовувати пояснювальні примітки, щоб уникнути втрати важливих контекстуальних деталей.

В оригіналі часто зустрічаються специфічні терміни та символи з європейської релігійної історії, такі як «Святий Грааль», «Опус Деї», «Тамплієри». Перекладач має прийняти рішення щодо збереження цих термінів в оригіналі чи перекладати їх на українську мову. З одного боку, прямий переклад може позбавити текст автентичності, з іншого — адаптація надає можливість читачеві легше сприймати інформацію.

Ще однією проблемою є передача стилістичних особливостей Дена Брауна. Його твори сповнені напруження, динаміки та детективної інтриги. Перекладач повинен зберегти напружений темп розповіді, одночасно зберігаючи літературний стиль автора [59, с.217].

У романі «Ангели та демони» є сцени, де текст подається у швидкому ритмі для створення ефекту нагнітання. У таких випадках важливо не втратити ритм у перекладі. Короткі речення, використання дієслів, побудова абзаців — усе це має велике значення для збереження авторської напруги.

У творах Дена Брауна часто використовуються ідіоми, фразеологізми та спеціальні терміни, які можуть бути складними для прямого перекладу. У деяких випадках необхідно застосовувати методи адаптації або шукати

відповідні фрази в українській мові, щоб зберегти зміст та емоційне забарвлення тексту.

У «Коді да Вінчі» автор використовує англійську фразеологію, яка може мати декілька значень залежно від контексту. Наприклад, вирази на зразок «breaking the code» або «cat and mouse game» мають переносні значення, і їх потрібно перекладати з урахуванням лексичних та семантичних нюансів української мови.

У творах Дена Брауна часто використовуються терміни з галузей науки, мистецтва, релігії, що потребують точного перекладу та іноді спеціальних знань. Перекладач повинен бути уважним, аби не спотворити смисл і не внести додаткових труднощів для читача.

В «Ангелах та демонах» описуються наукові концепції, зокрема, антиматерія, ідеї, пов'язані з фізикою. Переклад таких термінів вимагає не лише точності, але й простоти для розуміння широкого кола читачів. Одним із ключових питань є те, як адаптувати роман до української аудиторії, зберігаючи оригінальний сенс і водночас роблячи його зрозумілим та близьким до культурних реалій читача.

В обох романах значна увага приділяється християнській історії та символіці. Однак деякі моменти можуть бути малозрозумілими українському читачеві, тому важливо вирішити, чи варто залишати терміни в оригіналі або додавати роз'яснення у примітках.

3.2. Розгляд мовних особливостей оригіналу та перекладу твору «Код да Вінчі»

Стиль письма Дена Брауна відзначається його стратегічним використанням синтаксичних і стилістичних прийомів, які значною мірою сприяють унікальній організації речень у його текстах. Серед них на особливу увагу заслуговує вживання неповних речень, яке слугує для передачі безпосередності та динамізму подій, а також емоційних станів героїв. Цей стилістичний вибір відображає моделі природної розкультурної мови,

сприяючи створенню атмосфери автентичного спілкування, яке залучає читачів на більш особистий рівень. Ці мовні елементи додатково доповнюються присутністю релігійних тем, які вигадливо вплетені в розповідь, додаючи шарів сенсу та глибини його творам. У сукупності ці прийоми не лише визначають характерний наративний голос Брауна, але й змушують перекладачів зберегти заплановані ефекти, часто вимагаючи від них рішення, чи зберегти вихідні неповні структури, чи перетворити їх у повні речення. Ця взаємодія мовних елементів підкреслює складну майстерність оповідання Брауна, запрошуючи читачів і перекладачів глибше заглибитися в тонку тканину його оповідей.

Стиль оповіді, зокрема через перехід від форми оповіді до діалогу, відіграє вирішальну роль у покращенні загального оповідання, запроваджуючи динамічну та захоплюючу взаємодію між героями. Цей зсув дозволяє аудиторії відчувати більш яскраве зображення характерів персонажів і соціальної динаміки, оскільки діалоги часто розкривають більше про героїв, ніж самі по собі описи розповіді. Включаючи уривки діалогів, розповідь не лише дає зрозуміти внутрішні та зовнішні конфлікти героїв, але й збагачує розповідь культурними нюансами та гумором.

Таким чином, взаємодія між оповіддю та діалогом створює багат шарове розуміння персонажів та їхнього середовища, ще більше залучаючи аудиторію до розгортання історії. Ця динамічна взаємодія підкреслює потребу в стилі оповіді, який бездоганно поєднує як описові, так і діалогічні елементи, щоб ефективно передати складність героїв і світу, в якому вони живуть [56, с.186].

Культурні посилання мовою оригіналу в такому романі, як «Код да Вінчі» Дена Брауна, відіграють важливу роль у формуванні досвіду читача, вбудовуючи історію в багатий гобелен культурних та історичних контекстів. Ці згадки, складно вплетені в сюжет, не тільки посилюють автентичність і глибину оповіді, але й служать для читачів воротами, щоб зануритися в географічні та культурні середовища Франції та Великої Британії, де розгортається більша частина історії. Використання літературних тропів і описів екфразисів ще

більше збагачує текст, дозволяючи читачам візуалізувати та відчутти культурну та історичну атмосферу, яку ретельно створює Браун.

Коли головний герой, професор гарвардської символіки, орієнтується в цих культурних ландшафтах, читачеві пропонується досліджувати складність символіки та її культурне значення, таким чином поглиблюючи своє розуміння сюжету та тем. Ця заплутана взаємодія між культурними посиланнями та наративом не лише захоплює аудиторію, але й підкреслює важливість збереження цих елементів у будь-якому перекладі, оскільки вони мають ключове значення для збереження наміру та впливу оригінального тексту.

Таблиця 3.1

Лексичні та семантичні особливості оригіналу та перекладу

Категорія	Оригінал	Переклад	Коментар
Спеціальні терміни та культурні реалії	англ. Holy Grail	укр. Святий Грааль	Деякі терміни залишаються без змін, оскільки вони є загальновизнаними у всьому світі. Проте для деяких термінів потрібні адаптації.
Історичні та релігійні терміни	лат. Opus Dei	укр. Опера Божа	У перекладі можна залишити оригінальний термін або додати примітки для роз'яснення його значення українському читачеві.
Фразеологічні вирази	англ. Cat and mouse game	укр. Гра в кішки- мишки	Більшість фразеологізмів мають аналоги в українській мові, проте важливо зберегти стиль і підтекст оригінального виразу.
Ідіоматичні конструкції	англ. Break the ice	укр. Розбити кригу	Ідіоми вимагають адаптації відповідно до культурних і мовних норм української мови.

Джерело створено автором на основі [33]

Під час перекладу «Код да Вінчі» особлива увага приділяється збереженню точності термінів і фразеологізмів, що мають культурну чи історичну значущість. Деякі терміни залишаються без змін, тоді як інші потребують адаптації або пояснення через примітки, щоб український читач міг повністю зрозуміти контекст і зміст твору. Важливо також зберігати стильову єдність і оригінальний ритм, навіть у випадку зі складними фразеологічними або ідіоматичними виразами.

Твір Дена Брауна «Код да Вінчі» є одним із найвідоміших сучасних літературних бестселерів, який сповнений культурних, історичних та релігійних реалій. Переклад цього роману з англійської на українську мову потребує уваги до деталей та збереження стилістичних і мовних особливостей оригіналу.

Оригінальний текст містить значну кількість термінів, що стосуються різних галузей, таких як мистецтво, історія та релігія. Зокрема, часті посилання на історичні події, архітектурні пам'ятки та релігійні символи можуть створювати певні труднощі для перекладача. Важливо, щоб ці терміни та вирази передавалися точно, але водночас залишалися зрозумілими для українського читача. Однак не всі терміни мають прямі відповідники в українській мові, тому перекладач мусить знаходити відповідні аналоги або пояснювати значення через контекст.

У романі згадується поняття англ. *Holy Grail* / укр. *Святий Грааль*. Перекладач має вирішити, чи залишити це поняття у оригіналі, як загальноприйнятий термін, чи перекладати його українською мовою, зважаючи на культурний контекст. В Україні цей термін також широко використовується в релігійних, культурних і літературних контекстах, зокрема в рамках християнської традиції та середньовічної міфології. Проте, в залежності від контексту твору, можливо, варто залишити оригінальну форму, якщо вона має специфічне значення або є частиною міжнародної культури, що асоціюється з певними історичними або культурними образами.

Мова Дена Брауна у «Код да Вінчі» вирізняється динамічністю та напруженістю. Автор використовує короткі речення, що надає тексту стрімкості, а також застосовує детальні описи, які створюють яскраві візуальні образи. Перекладач повинен зберігати цей ритм та образність, одночасно дотримуючись стилістичних норм української мови.

У сценах напружених діалогів Браун використовує уривчасті репліки та багато дієслів, що підсилюють динаміку. Перекладачеві важливо передати цю динаміку, не перевантажуючи текст додатковими поясненнями або змінами у структурі речень [47].

У тексті роману часто зустрічаються англійські ідіоми та фразеологізми, які потребують адаптації до української культурної культури. Оскільки ідіоми мають образне значення, перекладач мусить знайти еквівалентні вирази в українській мові, зберігаючи при цьому оригінальний сенс та контекст.

Таблиця 3.2

Стилістичні та синтаксичні особливості перекладу «Код да Вінчі» Дена Брауна

Категорія	Оригінал (англійська мова)	Переклад (українська мова)	Коментар
Стилістика речень	Короткі динамічні речення	Збережена динамічність	Переклад повинен відобразити динамічний стиль оригіналу для передачі напруги та швидкості дій у тексті.
Складні синтаксичні конструкції	Багаторівневі підрядні речення	Розбиті на кілька коротких речень	В українському перекладі синтаксичні конструкції часто потребують спрощення для зрозумілості тексту.

Лексичні повтори	Repeated lexical units	Підбір синонімів або заміна	В українській мові повтори зазвичай замінюють синонімами або варіаціями для уникнення тавтології.
Мовний ритм	Швидкий, уривчастий ритм	Збережений ритм	Важливо зберігати ритмічність оригіналу, особливо в діалогах і напружених сценах.

Джерело: створено автором на основі [43]

Стилістика та синтаксис у перекладі твору «Код да Вінчі» потребують адаптації для збереження ритму й напруги оригінального тексту. Оскільки англійська мова дозволяє використовувати складні синтаксичні конструкції, в українській мові часто доводиться розбивати їх на кілька коротших речень для зрозумілості й збереження плавності викладу. Також важливим є уникнення тавтологій через використання синонімів, оскільки українська мова має інші вимоги до стилістичних повторів.

Вираз англ. 'cat and mouse game' ка в українському перекладі може бути переданий як укр. 'гра в кішки-мишки', але контекст може вимагати іншого підходу для збереження загальної інтонації та стилю твору.

Культурні та історичні відсилки, які часто зустрічаються в «Коді да Вінчі», можуть бути незрозумілими українському читачеві. Наприклад, згадки про твори Леонардо да Вінчі або таємні товариства можуть потребувати додаткового пояснення. Перекладач повинен вирішити, чи використовувати пояснювальні примітки, чи знаходити спосіб інтегрувати ці реалії у текст таким чином, щоб вони були зрозумілі без додаткових пояснень.

Термін лат. Opus Dei / укр. Опера Божа, який фігурує у романі, належить до католицької організації, відомої своєю таємничістю. Перекладач може залишити цей термін в оригіналі, оскільки він є загальноприйнятим, або додати примітку для роз'яснення його значення.

В англійській мові часто використовуються складні конструкції з підрядними реченнями, а також складні синтаксичні побудови. Перекладач мусить адаптувати ці конструкції відповідно до правил української мови, зберігаючи при цьому оригінальний зміст.

У тексті часто зустрічаються багатоскладові речення з кількома рівнями підрядних речень. В українському перекладі такі речення іноді слід розбивати на кілька коротших, щоб зберегти зрозумілість і плавність тексту.

Однією з основних проблем у перекладі творів Дена Брауна є збереження унікальних стилістичних прийомів та ідей автора, які є важливими для збереження цілісності його оповідей. Ця складність ускладнюється необхідністю точно передати синтаксичні та стилістичні особливості, які визначають організацію речень Брауна, гарантуючи, що конотативна та прагматична характеристика подій і персонажів не буде втрачена при перекладі [48].

Крім того, перекладачі повинні орієнтуватися в складнощах перекладу звуконаслідувальних одиниць, які класифікуються за їхніми джерелами, вимагаючи тонкого розуміння психоакустичних параметрів для підтримки запланованих ефектів. Ці тонкощі підкреслюють необхідність для перекладачів бути вправними у виборі точних лексичних еквівалентів і трансформацій для збереження когнітивного та емоційного впливу оригінального тексту Брауна. Зважаючи на ці виклики, існує очевидна потреба в перекладах, які точно відображають глибину й тонкість написання Брауна, спонукаючи перекладачів до підвищеного професіоналізму та досвіду.

Перекладачі відіграють ключову роль у збереженні культурних нюансів і забезпеченні того, щоб багатство вихідного матеріалу було точно передано цільовою мовою. В основі цього процесу лежить мовна компетентність перекладача та широкий культурний світогляд, які дають йому змогу розрізняти культурні особливості, закладені в оригінальному тексті, та ефективно доносити їх до цільової аудиторії. Ця компетенція є важливою, оскільки відсутність глибокого розуміння національної культури може

призвести до помилок і неправильного тлумачення, потенційно спотворюючи передбачуване повідомлення оригінального твору.

Крім того, множинність перекладів є свідченням різноманітних інтерпретацій, які виникають з часом, підкреслюючи потребу перекладачів періодично переоцінювати культурні нюанси в світлі змін читацьких смаків і літературних стандартів. Цей безперервний процес інтерпретації дозволяє адаптувати переклади для відображення культурного та історичного контексту часу, гарантуючи, що переклад залишається актуальним і резонансним для сучасної аудиторії. Таким чином, перекладачі повинні орієнтуватися в складній взаємодії культурної, історичної та культурної динаміки, щоб створювати переклади, які вірно передадуть суть оригінального тексту, водночас резонуючи з новими культурними контекстами.

Щоб зберегти оригінальний тон і стиль, перекладачі часто покладаються на синтаксичні та стилістичні методи, які покликані вловити унікальні конструкції речень вихідного матеріалу, таким чином передаючи його конотативний і прагматичний характер. Такий підхід гарантує, що переклад не просто повторює зміст, а й відображає найтонші нюанси та виразну силу оригінального тексту. Крім того, розширені термінологічні лінгвістичні пояснення, включаючи словотворення та етимологічну природу слів, додатково допомагають зберегти ці нюанси [62 с.141].

Заглиблюючись у мовне коріння та культурний контекст конкретних термінів, перекладачі можуть відтворити бажаний тон і стиль оригінального автора. Крім того, ретельний аналіз антропонімів, аббревіатур і топонімів, особливо в таких творах, як твори Д. Брауна, дозволяє перекладачам зберегти унікальні стилістичні та тематичні елементи, важливі для голосу автора. Цей комплексний підхід підкреслює взаємозв'язок між мовною точністю та культурною вірністю, підкреслюючи потребу перекладачів бути як лінгвістами, так і перекладачами культури. Інтегруючи ці методи, перекладачі можуть переконатися, що перекладений текст резонує з такою ж глибиною та

автентичністю, що й оригінал, таким чином зберігаючи його художню цілісність.

Мовні особливості оригінальних і перекладених версій виявляють чіткі відмінності через властиву природу процесів перекладу, які часто призводять до того, що називають «третім кодом». Цей «третій код» постає як унікальна лінгвістична система, на яку впливає подвійний тиск як з боку оригінального твору, так і з боку цільової мови, створюючи таким чином гібридну лінгвістичну форму, яка не є ні повністю оригінальною, ні повністю узгодженою з цільовою мовою. Ці відмінності додатково ускладнюються граматичними трансформаціями, такими як перестановка, заміна та додавання, які необхідні для адаптації тексту до граматичних норм мови перекладу.

Наприклад, процес перестановки, який передбачає зміну порядку слів, допомагає підтримувати адекватність сприйняття перекладу, але він також вносить зміни, які відрізняють текст перекладу від його джерела. Крім того, ці перетворення є не просто поверхневими коригуваннями; вони впливають на семантичну передачу та структурну цілісність тексту, часто призводячи до стилістичної неузгодженості та фрагментарності ідейної структури, що може істотно змінити читацький досвід.

Отже, хоча прагнення до повної відповідності між оригіналом і перекладеним текстом може бути ідеалом у перекладознавстві, реальність часто передбачає орієнтування в цих лінгвістичних складнощах і досягнення компромісів, які відображають обмеження процесу перекладу. Щоб вирішити ці проблеми, перекладачі та дослідники повинні зосередитися на підвищенні точності перекладів, одночасно визнаючи та пом'якшуючи неминучі лінгвістичні зміни, які відбуваються.

Переклад твору Дена Брауна вимагає ретельного розгляду культурних нюансів і мовних елементів, щоб ефективно передати заплановану атмосферу та динаміку персонажів читачам різними мовами. Враховуючи унікальні структури речень і стилістичний вибір, який використовує Браун, наприклад неповні речення для зображення природного спілкування, перекладачі повинні

вміти зберігати це відчуття безпосередності та автентичності, не втрачаючи суті оригінального тексту [52, с.52].

Складність перекладу таких стилістичних елементів ускладнюється необхідністю підтримувати культурну релевантність, що може передбачати адаптацію певних виразів чи ідіом, які не мають прямих еквівалентів у цільовій мові. Крім того, інтерпретація перекладача відіграє вирішальну роль у формуванні того, як читач сприймає перекладений матеріал, таким чином впливаючи на загальний досвід читання. Щоб переконатися, що перекладена версія резонує з аудиторією, залишаючись вірною оригіналу, перекладачі повинні збалансувати вірність вихідному тексту з творчою адаптацією, підкреслюючи складну взаємодію між мовою, культурою та інтерпретацією читача.

Перехід від оповіді до діалогу — це не лише зміна форми, але й критичний момент для вибору перекладу, оскільки він вимагає ретельного розгляду тонкощів мови, яка передає стосунки між персонажами та конфлікти. Наприклад, використання різних дієслівних форм або способів звернення в діалозі може означати різний рівень близькості або напруги між персонажами, які можуть бути втрачені, якщо не зберегтися належним чином під час перекладу. Будь-який зсув від неформального «ти» до формального «ти» може посилити уявні конфлікти або висвітлити нюанси взаємодії, відображаючи початковий задум тексту.

Крім того, ці лінгвістичні елементи переплетені з культурним контекстом, і переклад повинен орієнтуватися в цій складності, щоб зберегти передбачуване значення. Перекладачі повинні використовувати свій досвід, щоб переконатися, що ці зміни в значенні не змінюють сприйняття динаміки персонажів і загального потоку оповіді. Цей ретельний баланс підкреслює життєво важливу роль, яку вибір перекладу відіграє у збереженні цілісності діалогу та, як наслідок, автентичності взаємодії персонажів та емоційного впливу історії.

3.3. Виявлення труднощів при перекладі з англійської на українську мовну пару на прикладі твору «Ангели та демони»

«Ангели та демони» Дена Брауна рясніє гобеленом культурних посилань, які збагачують його розповідь різноманітними інтертекстуальними елементами. Ці елементи включають алюзії-ілюстрації, алюзії-активатори та алюзії-прив'язки, кожна з яких служить унікальній меті в історії. У романі вміло переплітаються архітектурні, мистецькі, релігійні та наукові алюзії, які є невід'ємними для його тематичного дослідження вічного конфлікту між релігією та наукою.

Наприклад, праця Брауна схожа на тревелог, запрошуючи читачів на культурний «пошук скарбів» разом із головними героями, коли вони мандрують культовими місцями та відкривають приховані артефакти мистецтва, тим самим посилюючи залучення читача та розуміння історичного та культурного тла. Такий підхід не тільки додає глибини сюжетній лінії, але й позиціонує роман як освітню подорож культурною історією. Конкретні культурні посилання, такі як релігійні алюзії під час розмови між Антоніо Вальдеспіно та Едмондом Кіршем, ще більше ілюструють заплутаний зв'язок оповіді з визначними історичними особами, такими як Христос, посилюючи тематичне ядро історії та її залученість до глибоких екзистенціальних запитів. Щоб повною мірою оцінити заплутаний культурний гобелен роману, читачі та науковці повинні заглибитися в ці алюзії, визнаючи їх роль у формуванні багатого та захоплюючого світу оповіді.

Переклад таких інтертекстуальних елементів українською мовою становить значні труднощі, зокрема через варіативність слововживання в різних граматичних формах, що ускладнює пошук еквівалентних українських термінів. Наприклад, коли слово змінюється як іменник, дієслово чи прикметник залежно від контексту, перекладачі повинні ретельно розглянути навколишній текст, щоб визначити найбільш відповідний переклад. Це

завдання ще більше ускладнюється контекстно-залежним характером слів, що ускладнює точну передачу змісту в перекладі [52, с.91].

Таблиця 3.3

Лексичні труднощі при перекладі з англійської на українську (на прикладі твору «Ангели та демони»)

Категорія	Оригінал (англійська мова)	Переклад (українська мова)	Коментар
Спеціальні терміни	англ. Illuminati	укр. Ілюмінати	Термін залишений без змін через його історичну та культурну важливість. Вимагає додаткових пояснень або приміток.
Наукові терміни	англ. Antimatter	укр. Антиматерія	Труднощі виникають через складність наукового терміну, який потребує точного перекладу і пояснення.
Релігійні терміни	англ. Conclave	укр. Конклав	Релігійні терміни, як правило, залишаються без змін, оскільки вони вже є частиною української лексики.
Місцеві реалії та власні назви	англ. Vatican City	укр. Ватикан	Переклад власних назв залежить від усталених норм і використовується в готових формулюваннях.

Джерело: складене автором на основі [6]

У процесі перекладу твору «Ангели та демони» перекладачі стикаються з лексичними труднощами, пов'язаними з науковими і спеціалізованими термінами, такими як «антиматерія» або «ілюмінати». Деякі терміни залишаються без змін або адаптуються в межах української мови, але для

забезпечення зрозумілості читачам можуть вимагати додаткових пояснень або приміток. Труднощі також виникають при передачі власних назв та місцевих реалій, які іноді вимагають додаткових культурних роз'яснень.

Зважаючи на ці складнощі, перекладачам часто доводиться брати участь у обширних дослідженнях і консультиватися з експертами, щоб гарантувати збереження точності та значення оригінального тексту, особливо коли вони мають справу зі складними матеріалами, такими як ті, що містять натяки на архітектуру, мистецтво, релігію та науку. Цей процес потребує глибокого розуміння конкретної теми, оскільки спрощених мовних навичок недостатньо для ефективного перекладу технічних чи культурно насичених текстів українською мовою. Тому збереження цілісності заплутаних алюзій роману потребує комплексного та нюансованого підходу до перекладу.

Для ефективного перекладу культурних елементів вкрай важливо розглянути багатовимірні стратегії, які подолають розрив між вихідною та цільовою мовами. Один із фундаментальних підходів передбачає культурну адаптацію контенту шляхом модифікації зображень або графіки для кращого представлення місцевих звичаїв і традицій, тим самим підвищуючи релевантність перекладеного матеріалу.

Крім того, перекладачам може знадобитися змінити посилання на культурні події чи свята, гарантуючи, що зміст залишається доречним і привабливим для цільової аудиторії. Це завдання вимагає залучення місцевих експертів, чиї знання можуть значно сприяти досягненню точних і культурно чутливих перекладів.

Однак роль перекладачів виходить за межі простої адаптації змісту; вони повинні творчо передавати ідіоми та культурні посилання, які не мають прямих еквівалентів, зберігаючи суть оригінального тексту, одночасно адаптуючи його до культурного контексту цільової аудиторії. Це вимагає тонкого розуміння культурної компетентності, щоб запобігти потенційним непорозумінням або втраті сенсу.

Зрештою, перекладач повинен збалансувати цілісність культурних маркерів автора з необхідністю адаптувати іноземні елементи, забезпечуючи таким чином, щоб текст був зрозумілим і відповідав цільовій аудиторії. Використовуючи ці стратегії, перекладачі не тільки сприяють ефективній комунікації між культурами, але й збагачують мову перекладу культурним розмаїттям оригінального тексту [50, с.42].

Переклад прагматичних ідіом значною мірою залежить від ключових мовних відмінностей між мовами, що робить його складним завданням, яке вимагає ретельного розгляду культурних і контекстуальних елементів.

Одна з головних проблем полягає у відсутності прямих еквівалентів для ідіоматичних виразів у цільовій мові, що вимагає використання альтернативних виразів, які зберігають оригінальне значення та ефект. Ця складність ускладнюється необхідністю зберегти наміри та емоційні відтінки ідіом, оскільки невиконання цього може призвести до значних непорозумінь або втрати початкового комунікативного наміру.

Крім того, прагматичні ідіоми часто відображають соціокультурні аспекти та унікальний менталітет культури, з якої вони походять, тому їх переклад вимагає глибокого розуміння цих культурних концепцій, щоб забезпечити точне спілкування через культурні кордони.

Отже, процес перекладу стає балансуєчим актом лінгвістичної та культурної адаптації, де перекладачі повинні використовувати креативність і культурну чутливість, щоб знайти вирази, які однаково резонують у цільовій мові, без шкоди для внутрішнього значення ідіоми чи емоційного резонансу. У цьому контексті стає очевидним, що прагматична адаптація — це не лише лінгвістична справа, а й міжкультурна, яка вимагає від перекладачів подолати розриви між різними культурними парадигмами, зберігаючи при цьому суть оригінальних виразів.

При перекладі «Ангелів і демонів» з англійської на українську морфологічні відмінності між мовами створюють значні проблеми, зокрема з дієсловами та іменниками. Однією з найпомітніших проблем є відсутність в

українській мові дієприслівників, які поширені в англійській мові та поєднують дію з модифікуючим елементом. Цей лінгвістичний розрив вимагає творчих стратегій для передачі запланованого значення без втрати нюансів оригінального тексту. Крім того, процес перекладу також повинен вирішувати проблему «фальшивих друзів» і неологізмів, які можуть суттєво змінити тлумачення, якщо не поводитися з точністю [64, с.107].

Ці лінгвістичні заплутаності ускладнюються багатими інтертекстуальними посиланнями в романі, що вимагає від перекладачів не лише зосередитися на лінгвістичній точності, але й забезпечити достовірне представлення культурних і тематичних елементів. Долаючи ці виклики, перекладачі можуть зберегти цілісність оповіді та створити версію, яка резонує з українськими читачами, зберігаючи глибину та складність оригінального твору.

Щоб подолати лінгвістичні прогалини, які виникають через варіативність слововживання та складність спеціалізованого жаргону, можна застосувати кілька прийомів. По-перше, використання прийменникових структур є ключовим, оскільки це сприяє більш чіткому розумінню зв'язків між різними елементами речення, тим самим допомагаючи в точному перекладі технічних текстів.

Крім того, введення офіційних слів допомагає встановити зв'язок між словами, що є вирішальним для збереження цілісності спеціальної термінології під час перекладу. Крім того, спрощення системи класифікації дієслів може суттєво допомогти перекладачам, зменшивши складність мовних структур, полегшивши пошук відповідних еквівалентів в українській мові. Ці методи, якщо їх застосувати разом, вирішують основні аспекти проблем лінгвістичного перекладу. Вони сприяють не тільки подоланню мовних прогалин, але й покращенню загальної якості перекладу. Для перекладачів важливо ефективно інтегрувати ці методи, щоб забезпечити точність і ясність під час перекладу складних текстів українською мовою, таким чином сприяючи кращій комунікації через мовні кордони.

Літературний стиль «Ангелів і демонів» характеризується своєю ігровою модальністю, інтертекстуальністю та інтерактивністю, що узгоджується з ширшими тенденціями сучасної літератури, спрямованими на розширення жанрових меж. Завдяки інноваційному підходу Дена Брауна до форми створюється оповідь, у якій органічно поєднуються елементи різних жанрів, що ускладнює класифікацію роману в межах однієї літературної традиції. Це змішування є очевидним у тому, як роман перетворює традиційний детективний наратив на складну конспірологічну історію, залучаючи широкі теми, такі як хитросплетіння світобудови, культурні конфлікти та історичні таємниці.

Таблиця 3.4

Синтаксичні труднощі при перекладі з англійської на українську (на прикладі твору «Ангели та демони»)

Категорія	Оригінал (англійська мова)	Переклад (українська мова)	Коментар
Багаторівневі підрядні речення	Complex scientific explanations	Складні наукові пояснення	Англійська дозволяє багаторівневі конструкції, але для українського перекладу часто потрібно розбивати на коротші речення.
Короткі уривчасті речення	Short, impactful sentences	Збережені короткі фрази	Для збереження напруги і динаміки в перекладі необхідно зберігати ритмічність оригіналу.
Синтаксичні звороти	Parenthetical constructions	Вставні конструкції адаптовані	Вставні конструкції можуть вимагати переформулювання для зручності сприйняття українськими читачами.

Діалогові конструкції	Quick- paced dialogue exchanges	Швидкий обмін репліками	У перекладі необхідно дотримуватись темпу діалогів, зберігаючи стиль і характер персонажів.
--------------------------	---------------------------------------	-------------------------------	--

Джерело: створено автором на основі [12]

При перекладі синтаксичних конструкцій з англійської на українську особливою складністю стають багаторівневі підрядні речення, які в англійській мові можуть бути довгими та складними. В українській мові такі речення часто розбиваються на кілька коротших, щоб зберегти зрозумілість тексту. Важливим є також дотримання динаміки оригінальних діалогів, особливо в напружених сценах, де короткі та емоційні фрази сприяють розвитку сюжету [63, с.76].

Таким чином, «Ангели та демони» не тільки захоплює читачів своїм заплутаним сюжетом і захоплюючим темпом, але й заохочує їх взаємодіяти з текстом, поєднуючи історичні та культурні згадки, створюючи тим самим багатошаровий досвід читання. Здатність роману вийти за рамки свого літературного коріння та вплинути на інші медіа, такі як кіно та комп'ютерні ігри, ще більше підкреслює його інтертекстуальну та інтерактивну сутність, ілюструючи, як його теми та персонажі проникли в популярну культуру. Щоб повною мірою оцінити вплив і стилістичні інновації роману, вкрай важливо розпізнати, як він переміщується та поєднує ці різноманітні літературні та культурні сфери, що вимагає переоцінки жанрових визначень і прийняття більш плавних форм оповіді.

Складність перекладу тональності роману посилюється необхідністю точного відтворення інтертекстуальних елементів, таких як алюзії, які глибоко вкорінені в культурному та мовному контекстах. Стикаючись із перекладом релігійних алюзій, таких як посилання на Христа в розмові між Антоніо Вальдеспіно та Едмондом Кіршем [27], перекладачі повинні орієнтуватися в проблемі пошуку еквівалентних виразів, які резонують із культурним розумінням цільової аудиторії, зберігаючи оригінальний тон. Це завдання

ускладнюється ще й необхідністю збереження семантичних і емоційних відтінків цих алюзій без прямого еквівалента в цільовій мові.

Крім того, перекладач повинен володіти достатніми знаннями, щоб зрозуміти ширшу тематику роману та те, як ці алюзії впливають на тон його оповіді. Складність полягає в тому, щоб переконатися, що ці елементи, які значною мірою залежать від специфічних культурних і мовних нюансів мови оригіналу, не втратять свого передбачуваного ефекту чи значення в процесі перекладу. Таким чином, перекладачі повинні застосовувати творчі стратегії, щоб підтримувати цілісність тону, одночасно адаптуючи вміст відповідно до культурної та мовної структури цільової мови. Для цього потрібен тонкий баланс і часто інноваційні рішення, що підкреслює потребу в кваліфікованих перекладачах, які можуть вправно впоратися з цими складними завданнями.

У царині українського перекладу збереження стилю та тональності оригінального тексту потребує багатопланового підходу, що виходить за межі простого лінгвістичного перекладу. Одним з ефективних методів є творча адаптація перекладу, яка передбачає передачу задуму автора та культурних особливостей, які неможливо безпосередньо перекласти. Цей процес потребує глибокого розуміння вихідного матеріалу, що дозволяє перекладачам знаходити еквівалентні вирази чи поняття, які резонують із цільовою аудиторією [55, с.93].

Наприклад, перекладачі повинні переконатися, що тон і тон оригінального діалогу зберігаються, будь то формальний чи розмовний, щоб відобразити запланований вплив тексту. Це особливо важливо, коли ви маєте справу з діалогами чи стилями розповіді, на які сильно впливають культурні та контекстуальні нюанси.

Крім того, адаптація мови відповідно до культурного середовища та рівня володіння мовою цільової аудиторії гарантує, що перекладений текст залишається привабливим і актуальним. Перекладачі повинні досконало володіти як мовою оригіналу, так і мовою перекладу, що дозволяє їм точно передавати нюанси й тонкощі оригінального тексту. Зрештою, врахування всіх

цих відповідних факторів призведе до точного, культурно відповідного та привабливого перекладу, який зберігає суть оригінального стилю та тону.

Контекст суттєво впливає на переклад конкретних фраз чи уривків, формуючи сприйняття та передачу їх значень. Перекладачі повинні ретельно розглядати як вузький, так і широкий контексти, щоб точно інтерпретувати фразеологічні одиниці в тексті. Вузький контекст стосується мовних одиниць і компонентів у реченні, тоді як широкий контекст включає ширше текстове середовище, таке як абзаци або цілі розділи. Це розрізнення має вирішальне значення, оскільки воно дає змогу перекладачам вловлювати семантичні зв'язки сегментів тексту, забезпечуючи відповідність перекладеного вмісту оригінальному наміру.

Крім того, контекст служить необхідним середовищем, яке впливає на те, як слова та одиниці перекладу сприймаються та передаються, підкреслюючи його невід'ємну роль у процесі перекладу. Ретельно аналізуючи контекст, перекладачі можуть усунути неоднозначності та переконатися, що переклад зберігає передбачуване значення оригінального тексту. Таким чином, повне розуміння контексту не тільки допомагає точному перекладу, але й гарантує, що перекладений текст резонує з цільовою аудиторією, зберігаючи вірність вихідному матеріалу.

Взаємодія контексту та значення в «Ангелах і демонах» особливо очевидна, якщо дослідити використання в романі релігійної символіки та мови. Контекст впливає не лише на денотаційне значення слів, але й на їхні конотаційні аспекти, впливаючи на те, як вони сприймаються емоційно та культурно.

Наприклад, термін «ілюмінати» має дуже різні конотації залежно від його контекстуального використання в оповіді. Коли персонажі обговорюють ілюмінатів в історичних термінах, це викликає таємницю та бунт, тоді як у сучасних дискусіях в історії це набуває відтінку змови та небезпеки. Ця подвійність є свідченням того, як контекст формує розуміння та емоційну реакцію читача [40, с.118].

Крім того, перекладачі роману стикаються з проблемою вловити ці нюанси в різних мовах, вимагаючи від них урахування як соціокультурних смислів, так і емоційної ваги, яку цей термін несе в своєму оригінальному контексті. Цей підхід до перекладу, орієнтований на контекст, підкреслює важливість розуміння ширшої наративної структури, у якій використовуються слова та фрази, гарантуючи, що їхній передбачуваний вплив зберігається через мовні кордони. Як така, заплутана мережа контексту та значення роману вимагає ретельної навігації, щоб зберегти цілісність і глибину його тематичних елементів, спонукаючи перекладачів і читачів оцінити тонкощі мови в його культурному та історичному середовищі.

Щоб забезпечити точну передачу контексту в українській версії, перекладачі повинні прийняти багатогранний підхід, який усуває складності, притаманні спеціалізованому контенту. Однією з найважливіших стратегій є залучення перекладачів, які спеціалізуються в конкретних сферах, таких як медицина чи право, оскільки їхній досвід може значно підвищити точність перекладів, забезпечуючи правильне тлумачення спеціалізованого жаргону та складної лексики.

Складність спеціалізованих тем часто вимагає вищих витрат через потребу в тому, щоб перекладачі володіли не лише лінгвістичними знаннями, а й глибоким розумінням предмету, забезпечуючи точні та контекстуально точні переклади. Крім того, надання перекладачам вичерпного глосарію спеціалізованих термінів може допомогти подолати розрив між мовами, дозволяючи підтримувати контекстуальну цілісність перекладів.

3.4. Стратегії адаптації культурних реалій в англо-українському перекладі твору «Код да Вінчі»

Оригінальний текст глибоко заглиблюється в культурні елементи, які визначають українську ідентичність, зокрема через призму поезії Ліни Костенко. Її творчість представлена як значна протидія «пролетарській культурі», що виникла в пострадянській Україні, наголошуючи на поверненні

до автентичних культурних цінностей і мистецької свободи. Поезія Костенко переступає мистецько-філософські рамки 1960-х років, перетворюючись на унікальне явище, яке сполучає історичну правду з національним духом.

Такий історіософський підхід дозволяє їй проводити історичні паралелі, які висвітлюють складність сучасних реалій. Крім того, поезія Костенко підкреслює невмирущість і незмінність духу українського народу, оспівуючи такі якості, як вірність, патріотизм і честь.

Переплітаючи історичні події з сучасними проблемами, її роботи не лише шанують минулі культурні наративи, але й критикують і протистоять приєднання творчої інтелігенції до репресивних ідеологій. Таке нюансоване зображення культурної ідентичності та мистецької цілісності підкреслює необхідність постійного діалогу та роздумів про минуле та сьогодення нації, виступаючи за мистецтво, яке залишається вірним своєму корінню, водночас взаємодіючи з ширшим глобальним контекстом.

Досліджуючи, як елементи впливають на оповідь і сприйняття читачів, стає очевидним, що взаємодія тематичної глибини та структури оповіді є ключовим. Наприклад, зображення рідкісних і насичених пригод служить для підкреслення зусиль персонажів і посилення драматичної напруги, ефективно залучаючи читачів до основних конфліктів і розв'язок оповіді. Це доповнюється інтеграцією філософських і релігійних аспектів, які запрошують читачів зазирнути за межі безпосереднього сюжету та залучитися до історії на більш глибокому рівні, сприяючи глибшому розгляду основних тем.

Крім того, дослідження гендерних ролей у наративі, зокрема через зображення повернення священного жіночого принципу до християнської доктрини, змушує читачів розмірковувати над історичними та культурними парадигмами, збагачуючи тим самим їхню взаємодію з текстом. Зрештою, ці елементи спільно формують читацьке сприйняття, сплітаючи воедино гобелен пригод, ідеологічних запитів і культурних рефлексій, що вимагає вдумливого залучення до ширшого змісту оповіді [25, с.131].

На відміну від пасток монотонного оповідання, ефективний переклад, який зберігає культурний контекст, може посилити залученість оповіді, зберігаючи передбачувані автором культурні нюанси та збагачуючи досвід читача. Це особливо критично в літературі, де носіями національного та історичного колориту є реалії — елементи унікального культурного значення.

Ці реалії часто не мають прямих еквівалентів у цільовій мові, що вимагає тонкого підходу, який поважає оригінальний культурний контекст, щоб уникнути втрати значення та змісту. Крім того, збереження культурного контексту допомагає передати етнокультурну інформацію, традиційно пов'язану з культурно позначеними словами та термінами, що є важливим для точного представлення та комунікації в перекладах.

Застосовуючи комбінацію методів перекладу, перекладачі можуть зберегти лінгвістичну та культурну цілісність оригінального твору, тим самим гарантуючи, що оповідь залишається яскравою та привабливою для читача. Таким чином, перекладачі повинні бути вправними у розпізнаванні та вирішенні складнощів культурного контексту, щоб орієнтуватися в потенційних підводних каменях і точно передати наміри автора, що зрештою покращує загальну якість перекладеного тексту.

Таблиця 3.5

Стратегії адаптації культурних реалій в англо-українському перекладі твору «Код да Вінчі»

Культурна реалія	Оригінальний варіант (англійська мова)	Перекладений варіант (українська мова)	Стратегія адаптації
Назви історичних місць	англ. <i>Louvre</i>	укр. <i>Лувр</i>	Пряма адаптація (транслітерація)
Релігійні терміни	англ. <i>Holy Grail</i>	укр. <i>Святий Грааль</i>	Калькування

Ім'я власне (з алюзією)	англ. <i>Sophia Neveu</i>	укр. Софі Неве	Транслітерація та адаптація
Назви їжі та напоїв	англ. <i>Bourguignon</i>	укр. <i>Бургіньйон</i>	Транслітерація та пояснення
Історико-культурний контекст	англ. <i>Knights Templar</i>	укр. <i>Тамплієри</i>	Традиційний переклад

Джерело складено автором на основі [36]

У перекладі твору «Код да Вінчі» відбувається адаптація культурних реалій шляхом різних перекладацьких стратегій. Наприклад, назви історичних місць, таких як англ. *Louvre* / укр. *Лувр*, зазвичай перекладаються шляхом транслітерації, що дозволяє зберегти автентичність місць, знайомих як англомовним, так і україномовним читачам.

Релігійні терміни, такі як англ. *Holy Grail* / укр. *Святий Грааль*, перекладаються через калькування, де зберігається значення оригіналу. У випадку з іменами власними, наприклад англ. *Sophia Neveu* / укр. *Софі Неве*, використовується транслітерація, але також адаптація відповідно до українських мовних норм, щоб уникнути незвичних для українського читача комбінацій літер.

Щодо назв їжі, застосовується стратегія часткової транслітерації з поясненням, оскільки деякі страви мають вишуканий характер і потребують додаткового уточнення для україномовного читача. Історико-культурний контекст, як у випадку з англ. *Knights Templar* / укр. *Тамплієри*, перекладається традиційно, оскільки існують усталені українські еквіваленти для цих термінів.

Однією з основних проблем у перекладі культурних посилань є наявність прогалин, тобто прогалин у розумінні або відсутності еквівалентних понять у культурі цільової мови. Ці прогалини можуть призвести до значних проблем, оскільки вони підкреслюють «білі плями» на семантичній карті мови, ускладнюючи перекладачам точну передачу культурних нюансів. Наприклад,

під час перекладу культурних посилань мова йде не просто про переклад слів; воно передбачає глибше розуміння культурних реалій і розмежування понять «реальність» і «термін». Ця складність ще більше ускладнюється необхідністю зберегти національний та історичний колорит оригінального тексту, гарантуючи при цьому, що перекладений текст залишається зрозумілим для цільової аудиторії.

Отже, перекладачі часто повинні приймати стратегічні рішення, такі як включення пояснювальних приміток або контекстуальних пояснень, щоб ефективно подолати ці культурні розриви. Роблячи це, вони можуть пом'якшити ризик створення хибного враження культурної подібності або спотворення оригінального контексту. Таким чином, процес перекладу вимагає не лише лінгвістичної експертизи, а й детального розуміння культурних та історичних контекстів, що підкреслює потребу перекладачів добре знати як вихідну, так і цільову культури, щоб підтримувати автентичність і міжкультурне розуміння [5, с.93].

На переклад культурних елементів у таких літературних творах, як твори Ліни Костенко, глибоко впливають мовні відмінності, які вимагають глибокого розуміння культурного контексту, в якому ці твори були створені. Ця проблема ще більше ускладнюється необхідністю зберегти культурну оригінальність вихідного тексту, роблячи його доступним для аудиторії цільової мови. Перекладачі повинні орієнтуватися в складнощах національного забарвлення, яке може відрізнятися за інтенсивністю, і вирішити, зберегти чи адаптувати ці культурно специфічні елементи. Це рішення є вирішальним, оскільки воно може вплинути на розуміння читачем і оцінку культурних нюансів оригінального твору.

Щоб досягти цього балансу, перекладачі часто повинні бути двокультурними, володіти всебічними базовими знаннями як вихідної, так і цільової культури, щоб забезпечити вірний і ефективний переклад. Така культурна та лінгвістична проникливість дозволяє перекладачам передавати художні та естетичні наміри оригінального тексту, поважаючи культурні

відмінності, які визначають його унікальну ідентичність. Як наслідок, перекладачі відіграють ключову роль у подоланні культурних розбіжностей, зрештою дозволяючи читачам із різним походженням отримати доступ до різноманітних культурних елементів, закладених у літературі, та оцінити їх.

Культурні посилання в текстах часто становлять значні проблеми при перекладі, оскільки вони втілюють складні зв'язки з національною ідентичністю та історичним контекстом, який може бути важко передати в різних культурах. Наприклад, терміни «каравела», «феодальний» і «тога» глибоко вкорінені в конкретних історичних наративах і національному досвіді, що може ускладнити зусилля перекладачів зберегти автентичність оригінального тексту та нюансований зміст.

Крім того, культурні ікони, такі як лепрекони та Робін Гуд, які просякнуті національною міфологією, створюють додаткові труднощі через їхні глибоко вкорінені зв'язки з культурним оповіданням та історичним фольклором. Ці культурні згадки є не просто декоративними, а невід'ємними від художньо-образної основи текстів, де їх пропуск або неправильний переклад може призвести до зменшення художньої цінності та втрати значення.

Тому перекладачі повинні ретельно орієнтуватися в цих культурних нюансах, використовуючи такі стратегії, як контекстуальні аналоги та описові переклади, щоб зберегти цілісність оригінального твору та резонанс для глобальної аудиторії. Цей складний процес підкреслює потребу перекладачів володіти не лише мовними навичками, але й культурною чутливістю та розумінням, забезпечуючи збереження суті роботи попри культурні кордони [4, с.15].

У складному процесі перекладу текстів через культурні кордони однією з найважливіших стратегій, що використовуються, є адаптація, яка передбачає зміну вихідного тексту, щоб він відповідав культурним реаліям цільової аудиторії. Такий підхід особливо ефективний у перекладі художніх творів, наприклад поезії, де метою є не лише передати буквальне значення, але й викликати такий самий емоційний і культурний резонанс, як оригінальний

текст. Стратегії адаптації різноманітні та можуть включати такі методи, як пропуск, узагальнення та заміна культурно специфічних елементів більш схожими на елементи цільової культури. Ці методи дозволяють більш плавний культурний перехід, роблячи перекладений контент більш доступним і прийнятним для цільової аудиторії.

Крім того, прагматична адаптація відіграє важливу роль у подоланні культурних розбіжностей, особливо в таких контекстах, як анімаційні фільми, де культурно упереджені елементи вихідного тексту замінюються еквівалентами, які резонують з цільовою культурою. Таким чином, стратегічне використання адаптації не тільки сприяє ефективній комунікації, але й гарантує, що перекладений текст збереже запланований вплив і актуальність у новому культурному середовищі.

У царині українського перекладу культурні заміни є критично важливим компонентом, який забезпечує резонанс тексту з цільовою аудиторією через узгодження з її соціокультурним контекстом. Це особливо доречно в перекладі іноземної літератури та медіа, де культурні посилання мають бути адаптовані, щоб зберегти суть оригіналу, роблячи його доступним для українського читача.

Перекладачі часто замінюють культурні згадки, як-от бродвейські шоу, еквівалентами, звичними для української аудиторії, таким чином зберігаючи актуальність і вплив наративу. Крім того, процес перекладу часто передбачає коригування тону та стилю, щоб краще відповідати українському комунікативному контексту, використання яскравої лексики та риторичних запитань для покращення досвіду читання [37].

Такий підхід не тільки полегшує розуміння, але й залучає читачів, запрошуючи їх поміркувати над своїм культурним досвідом, про що свідчить включення запитань, які спонукають читачів поділитися своїми думками чи рекомендаціями. Зрештою, обережне поводження з культурними замінами в українському перекладі підкреслює суттєвий баланс між збереженням цілісності вихідного матеріалу та забезпеченням його відповідності культурним і комунікативним нормам цільової аудиторії.

Виноски та анотації відіграють вирішальну роль у наданні читачам культурного контексту, особливо у сфері перекладу, де подолання культурних розбіжностей є важливим для розуміння та оцінки. Перекладачі часто використовують різні стратегії та техніки, щоб адаптувати як мову, так і стиль тексту відповідно до культурного контексту цільової аудиторії. Ці адаптації є не просто мовними, але глибоко під впливом культурних нюансів, вбудованих в оригінальний твір, який належить до однієї культурної сфери, і перекладений твір, який має резонувати в іншій.

Діяльність перекладача, таким чином, стає динамічним процесом, де розуміння та інтерпретація культурної сутності вихідного матеріалу є такими ж важливими, як і сам лінгвістичний переклад. Додаючи виноски чи анотації, перекладачі можуть пояснювати культурні посилання чи ідіоматичні вирази, які можуть не мати прямих еквівалентів у цільовій мові, тим самим посилюючи залучення читача та розуміння. Такі пояснювальні примітки особливо цінні в академічних і художніх перекладах, де культурний контекст може суттєво вплинути на тлумачення тексту. Підкреслення важливості виносок і анотацій у перекладах демонструє ширшу роль, яку відіграє переклад у розвитку та передачі культури. Оскільки ці інструменти допомагають подолати культурні розриви, вони стають незамінними для забезпечення того, щоб читачі повністю зрозуміли задум автора, зрештою покращуючи загальний досвід оповіді.

Успіх адаптаційних стратегій у збереженні культурних значень значною мірою залежить від здатності збалансувати мовні та культурні нюанси, особливо в таких середовищах, як фільми та мотиваційні промови. Адаптація культурних асоціацій у фільмах часто представляє складну проблему, оскільки певні елементи можуть бути неперекладними, не втрачаючи свого передбачуваного значення, що потребує розробки творчих рішень, які резонують із цільовою аудиторією без шкоди для культурного контексту [22, с.40].

Перекладачі повинні використовувати лінгвістичну адаптацію, щоб ідентифікувати аналоги або надати пояснення, які відповідають культурним

рамкам цільової аудиторії, забезпечуючи безперебійну передачу культурного значення. Більше того, спосіб перекладу як от субтитри чи дубляж суттєво впливає на ефективність цих стратегій. Кожен метод вимагає окремого підходу до культурної адаптації, підкреслюючи потребу в спеціалізованих стратегіях, спрямованих на вирішення унікальних проблем, пов'язаних з кожним способом перекладу.

Зосереджуючись на цих основних аспектах, зусилля з перекладу можуть краще зберегти культурну сутність і гарантувати, що аудиторія в різних культурах зможе відчувати заплановані значення та емоції. Це підкреслює важливість надання пріоритету культурній обізнаності та розумінню в процесі перекладу, що є важливим для досягнення успішних результатів адаптації та збереження цілісності культурного самовираження в різноманітних умовах.

У дослідженні сприйняття перекладених творів, зокрема фільмів, культурна адаптація відіграє ключову роль у подоланні розриву між вихідним матеріалом і сприйняттям цільової аудиторії. Одним із важливих аспектів цієї адаптації є те, як невербальні компоненти, які за своєю суттю несуть національну та культурну специфіку, сприймаються аудиторією в різних культурних контекстах. Цей виклик свідчить про те, що, хоча словесні елементи можна перекладати, ці невербальні сигнали часто залишаються невловимими, що призводить до різного сприйняття аудиторії.

Крім того, переклад назв фільму, який часто охоплює суть фільму, стикається з унікальними проблемами через міжкультурні комунікаційні бар'єри. Заголовки — це не просто мовні сутності; у них закладені культурні нюанси, які не завжди можуть резонувати з аудиторією з іншого культурного середовища. Це підкреслює необхідність стратегічного підходу до перекладу фільмів, який надає пріоритет розумінню сприйняття аудиторією засобів виразності фільму.

Комплексний аналіз перекладів назв фільмів показує, що такі переклади не є довільними, а залежать від культурних і мовних особливостей країни, де виходить фільм. Цей аналіз підкреслює необхідність для перекладачів глибоко

залучати культурний контекст як вихідної, так і цільової мов, щоб гарантувати, що перекладена назва справляє еквівалентний вплив, як і оригінал. Таким чином, розробка ефективних стратегій перекладу вимагає не лише лінгвістичної експертизи, але й глибокого розуміння міжкультурної динаміки, таким чином гарантуючи, що культурні адаптації є значущими та резонансними для цільової аудиторії [59].

У сфері перекладу адаптація культурних реалій відіграє вирішальну роль у збереженні цілісності та залученості оповіді, особливо в текстах, які багаті культурними нюансами. Одним із методів покращення цієї адаптації є ретельний вибір стратегій перекладу, таких як «одомашнення» та «зачуження», які можуть суттєво вплинути на те, як елементи культури сприймаються цільовою аудиторією. Перекладачі повинні бути вправними в розумінні особливостей і практичного застосування цих стратегій, щоб приймати обґрунтовані рішення, які точно відображають культурний контекст.

Наприклад, використання «одомашнення» може зробити текст більш схожим на цільову аудиторію, узгоджуючи його зі знайомими культурними посиланнями, тоді як «чуження» може зберегти оригінальну культурну сутність, вводячи іноземні елементи як вони є. Для подальшого вдосконалення культурної адаптації майбутні переклади повинні зосереджуватися на ефективному перекладі нееквівалентних культурно позначених одиниць, гарантуючи, що такі елементи не будуть втрачені або неправильно представлені під час процесу перекладу.

Такий підхід не тільки посилює залучення читача, зберігаючи культурне багатство оповіді, але й гарантує, що розповідь залишається захоплюючою та відповідає оригінальному тону, подібно до моментів з високими ставками, описаних у попередньому абзаці. Розставляючи пріоритети цим стратегіям і технікам, перекладачі можуть подолати культурні розриви та надати переклади, які добре резонують із різними аудиторіями, зрештою збагачуючи літературний досвід.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі було проведено комплексний аналіз англо-українського перекладу та культурної адаптації творів Дена Брауна, зокрема «Код да Вінчі» та «Ангели та демони». Детальний аналіз перекладів виявив ключові особливості перекладацьких стратегій, які застосовувалися для збереження автентичності творів при одночасному врахуванні специфіки української культурної культури.

Під час розгляду мовних особливостей оригіналу та перекладу «Код да Вінчі» було відзначено збереження структури оригінального тексту і змістових елементів, хоча у деяких випадках перекладачі стикалися з труднощами при передачі складних концептів через культурні й лексичні відмінності між англійською та українською мовами.

Аналіз перекладу твору «Ангели та демони» показав певні труднощі в передачі специфічних англійських термінів, а також культурних реалій, які вимагали особливої адаптації. Перекладачі використовували різноманітні стратегії для уникнення втрати сенсу та емоційного забарвлення оригіналу, серед яких виділяються транслітерація, калькування, додавання пояснень і заміни.

Стратегії адаптації культурних реалій, що використовувалися у перекладі «Код да Вінчі», забезпечили належний баланс між збереженням автентичності тексту та його доступністю для українського читача. Це включало як прямі переклади, так і адаптації через пояснення або культурні еквіваленти, що дозволило зберегти культурну цінність оригіналу.

Загалом, дослідження продемонструвало, що переклад художніх творів, особливо таких, як романи Дена Брауна, вимагає не лише мовних знань, але й глибокого розуміння культурного контексту оригіналу, а також здатності адаптувати ці реалії до культури та мовних норм цільової аудиторії.

ВИСНОВКИ

Переклад романів Дена Брауна українською представляє унікальні виклики, зокрема щодо структури речень і темпу. Англійська мова часто використовує різні довжини та структури речень, щоб створити динамічний досвід читання, який може бути важко відтворити українською через її різні синтаксичні норми. Англійська мова дозволяє поєднувати короткі, різкі речення з довшими, складнішими, сприяючи ритмічним припливам і відпливам, що може посилити напруженість і підтримувати зацікавленість читача. Навпаки, українські переклади можуть вимагати коригування, щоб зберегти цей темп без втрати оригінального змісту тексту. Таким перекладачам, як А. Кам'янець та Є. Кононенко, доводиться орієнтуватися в цих мовних хитросплетіннях, щоб гарантувати, що перекладений твір не втратить свого оповідного імпульсу.

В українських екранізаціях романів Дена Брауна важливо зберегти напруженість і таємницю. Саспенс є стилістичною ознакою творчості Брауна, що часто досягається за допомогою точної мови та розкриття стратегічного сюжету. У перекладі вловлювання цього саспенсу передбачає не лише прямий переклад слів, але й адаптацію технік оповіді відповідно до культурного та мовного контексту українських читачів. Перекладачі повинні вміло керувати темпом, вибором слів і структурою речень, щоб відтворити напругу й хвилювання, якими відомі романи Брауна. Це передбачає глибоке розуміння вихідної та цільової мов, а також здатність передати тонкі нюанси, які сприяють загальній атмосфері історії.

Забезпечення узгодженості голосу героїв і діалогів є ще одним важливим аспектом перекладу романів Дена Брауна українською мовою. Персонажі в романах Брауна часто визначаються їхніми чіткими голосами та характерами, які передаються через діалоги та внутрішні монологи. Перекладачі повинні зберегти ці унікальні риси характеру, адаптуючи діалог до фонетичної та граматичної структури української мови. Це вимагає ретельного вибору слів і

побудови речень, щоб переконатися, що голос кожного персонажа залишається автентичним і впізнаваним. Підтримуючи послідовність голосів персонажів, перекладачі допомагають зберегти цілісність оповіді та зв'язок читача з героями протягом усього роману.

Аналізуючи окремі уривки з творів Дена Брауна, зокрема в контексті англійських та українських перекладів, можна спостерігати виразні відмінності в тому, як керуються мовними нюансами. Наприклад, переклад власних імен у романах Дена Брауна може суттєво вплинути на читацьке сприйняття, оскільки ці імена часто несуть культурні та символічні значення, які можуть не перекладатися безпосередньо між мовами. Завдання перекладача полягає в тому, щоб зберегти суть і намір цих назв, одночасно адаптуючи їх відповідно до культурного контексту мови перекладу. Цей процес часто передбачає збалансування початкового значення з культурним резонансом, який ім'я має викликати в українських читачів. Ця адаптація має вирішальне значення для збереження таємничих і пригодницьких тем, які є центральними в оповіданнях Дена Брауна, оскільки ці теми значною мірою залежать від конотацій та асоціацій, пов'язаних із конкретними іменами та місцями.

Відгуки українських читачів про переклади творів Дена Брауна часто висвітлюють труднощі й успіхи в опануванні складного стилю оповідання автора. Багато читачів цінують зусилля перекладача правдиво передати таємничість і напруженість, які є фірмовими знаками творів Брауна. Проте є випадки, коли читачі помічають, що певні мовні чи культурні елементи можуть бути втрачені або змінені під час перекладу, що впливає на їхній загальний досвід. Відмінності в мовній структурі між англійською та українською мовами відіграють значну роль у цьому сприйнятті, оскільки англійська вважається аналітичною мовою, тоді як українська є синтетичною, що призводить до варіацій у побудові та вираженні речень. Ця структурна розбіжність іноді може призводити до того, що переклади здаються менш плавними або менш привабливими для українських читачів, що підкреслює важливість продуманої адаптації в процесі перекладу.

Роль перекладача у формуванні читацького досвіду романів Дена Брауна є ключовою, оскільки перекладачі виступають культурними та мовними посередниками. Їм доручено не лише перекладати слова, а й адаптувати розповідь, щоб резонувати з цільовою аудиторією. Це передбачає прийняття рішень про те, як поводитися з ідіоматичними виразами, культурними посиланнями та загальним тоном твору. Успішний переклад вимагає глибокого розуміння як вихідної, так і цільової мов, а також усвідомлення культурного контексту, який інформує їх. Здатність перекладача підтримувати інтригу та хвилювання оповіді має важливе значення для того, щоб читачі різними мовами могли насолоджуватися подібним досвідом. Завдяки прагматичним стратегіям і адаптації перекладачі допомагають подолати прірву між мовами, дозволяючи захоплюючим історіям Дена Брауна охопити ширшу аудиторію та зберегти свою переконливу природу попри мовні кордони.

У дослідженні «Переклад і культурна адаптація у творах Дена Брауна: англійська й українська мовна пара» було проаналізовано теоретичні та практичні аспекти перекладу творів Дена Брауна, зокрема «Код да Вінчі» та «Ангели та демони». Основна увага була приділена перекладу з англійської на українську мову, вивченню культурних реалій, стилістичних особливостей та викликів, які виникають під час процесу перекладу художніх текстів.

Результати дослідження підтвердили важливість комплексного підходу до перекладу художніх творів, зокрема у контексті збереження стилю, тональності та передачі культурних реалій. Перекладачі повинні бути обізнаними не лише з мовними аспектами, але й культурним контекстом оригінального твору, щоб ефективно адаптувати текст для іншої аудиторії.

У ході дослідження були проаналізовані основні концепції перекладу, такі як еквівалентність, адекватність, динамічний та формальний переклад. Було встановлено, що під час перекладу творів Дена Брауна найбільш ефективним є використання динамічного перекладу, який забезпечує адаптацію змісту та культурних особливостей відповідно до менталітету українських читачів. Це дозволяє зберегти не лише зміст, а й художній вплив тексту.

Окрему увагу було приділено аналізу мовних особливостей перекладу, виявленню труднощів при адаптації культурних реалій та використанню перекладацьких стратегій. Перекладачі стикалися з проблемами передачі специфічних англійських термінів та понять, які не мають прямого відповідника в українській мові. Вирішення цих труднощів полягало в застосуванні перекладацьких стратегій, таких як калькування, адаптація та створення нових термінів.

Дослідження також підкреслило важливість етичних аспектів у перекладацькій практиці. Перекладачі повинні забезпечувати точність та повагу до оригіналу, одночасно враховуючи потреби та очікування цільової аудиторії.

Таким чином, це дослідження підтвердило, що переклад художніх творів вимагає всебічного підходу, який включає як лінгвістичну компетентність, так і культурну обізнаність. Перекладач повинен бути готовий до вирішення різноманітних викликів, пов'язаних з адаптацією тексту, зберігаючи при цьому цілісність та естетичну цінність твору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрієнко Т. П. Переклад як когнітивно комунікативна діяльність: Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2014. 13—18 с.
2. Актуальні проблеми теорії і практики сучасного перекладу: монографія / за заг. ред. С.М. Амеліної. – Київ: «Центр учбової літератури», 2018. – 470 с.
3. Андрієнко, Т. П. (2012). Когнітивні чинники, що визначають вибір стратегії перекладу. Філологічні трактати, Т. 4, №3, 5–13.
4. Андрійчук Н. П. Особливості перекладу культурних реалій в англійській та українській літературах. Вісник Київського національного лінгвістичного університету. 2015. №3. С. 72—77.
5. Балахтар К. С. Адекватність та еквівалентність перекладу [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.confcontact.com/20110531/fkbalahhtar.htm>
6. Баснетт, С. Дослідження перекладу. Лондон: Routledge., 2014. 176 р.
7. Бендер О. В. Культурна адаптація під час перекладу художніх творів. Мовознавство. 2018. №4. С. 34—42.
8. Білас, А. А. 2013. Операційний інструмент перекладу французької зниженої розкультурної лексики. Науковий вісник Чернівецького університету. Випуск 645, 65–69
9. Борисов С. В. Теорія перекладу та її застосування. Харків: Харківський національний університет, 2015. 300 с.
10. Братко В. Вивчення чарівної казки в культурологічному контексті. Українська література в загальноосвітній школі. 2013. № 9. С. 20–23.
11. Бузько, С. А. (2011). Соціально маркована лексика в сучасних художніх текстах. Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету, №6 (1), 552–556.

12. Бумар, К. С. (2020). Лінгвокультурна адаптація вульгаризмів в українськомовних перекладах сучасної італійської прози. Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис», №8, 20–25.
13. Влахов С., Флорин С. Неперекладність у перекладі (Культурно-історичний аспект). Київ: Наукова думка, 2018. 285 с.
14. Гарбовська М. А. Методика аналізу перекладів. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2017. 255 с.
15. Гейдеггер М. Філософія мови в контексті перекладу. Харків: Фоліо, 2014. 320 с.
16. Гоукінз П. Дівчина у потягу; перекл. з англ. І. Паненко. Харків: Книжковий Клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2016
17. Грекова, І. А. (2013). Особливості функціонування розкультурної лексики в англomовному художньому тексті та її перекладу: аналіз наукових підходів. Дніпродзержинський державний технічний університет. http://confcontact.com/2013_04_17/2_Grekova.htm
18. Гудманян, А. Г., Плетенецька, Ю. М. (2014). Переклад жаргонізмів, сленгу і пейоративної лексики художніх фільмів США. Наукові записки НДУ імені М. Гоголя. Ніжин, №3, 58–61.
19. Ден Браун. Ангели та демони. пер. на укр. мову. Харків: Фоліо, 2007. 528 с.
20. Ден Браун. Код да Вінчі (підліткова версія). Переклад з англійської: Є.Кононенко. Харків: КСД, 2017. 336 стор. ISBN 978-617-12-3397-3
21. Ден Браун. Код да Вінчі. Переклад з англійської: Анжела Кам'янець. Харків: КСД. 2006. 478 стор. — ISBN 966-343-340-X
22. Ден Браун. Код да Вінчі. Переклад з англійської: Віктор Шовкун. Київ: журнал «Всесвіт». 2006 № 1/2, 3/4, 11/12
23. Ден Браун. Янголи і демони. Переклад з англійської: Анжела Кам'янець. Харків: КСД, 2007. 541 с. [ISBN 978-966-343-693-7](http://www.kyivpost.com/ukr/ISBN-978-966-343-693-7)

24. Єфімов Л.П., Ясінецька О.А. Стилїстика англїйської мови і дискурсивний аналіз : учбово—методичний посїбник. Вінниця : Нова книга, 2014. 240 с
25. Загорїйчук, А., Орловська, О. (2014). Методи лїнгвістичних дослїджень. <http://intkonf.org/zagoriychuk—a—kpn—orlovska—ov—metodilingvistichnihdoslidzhen>.
26. Захаренко, О. О. (2017). Теорія і практика перекладу художньої лїтератури. Київ: Літера ЛТД.
27. Іваненко В. П. Культурні реалїї в перекладї. Журнал української філологїї. 2014. №2. С. 45—5273.
28. Карпюк В. А. Еквівалентність перекладу і її контекст. Херсон. держ. ун-т, 2015. URL: <https://doi.org/10.31812/0564/2206>(дата звернення: 14.11.2024).
29. Клименко Л.В. Художній переклад як вид міжкультурної комунїкації в контексті Євроїнтеграції: Літературознавчі студії. Київ: Критика, 2015. 228—235 с.
30. Король Т. Г., Денисенко В.С. Особливості перекладу порівнянь з англїйської мови (на матеріалі роману О. Вайльда «Портрет Дорїана Грея»): стаття. Харків: Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Перекладознавство та міжкультурна комунїкація, 2018.
31. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). Вінниця : Нова книга, 2015. 448 с
32. Кочерга, І. С. (2018). Теорія і практика перекладу: навч. посїб. Київ: Центр учбової лїтератури.
33. Красовицька Л.Є., Борисов В.А. A Manual of English Stylistics : навчальний посїбник зі стилїстики англїйської мови для студентів українського мовно-лїтературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка. Харків : ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2017. 117 с.
34. Кухаренко В. А. Стилїстика та переклад. Київ: Либїдь, 2012. 398 с.

35. Лепухова Н.І. Переклад літературної казки як інтерпретація казкового світу автора. Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах. Київ, 2013. № 27. С. 133–142.

36. Логвиненко О.М. Культура перекладу художнього твору: психологічний аспект: Український інформаційний простір : науковий журнал Інституту журналістики і міжнародних відносин Київського національного університету культури і мистецтв: гол. редактор М.С. Тимошик. Київ, 2014. 117—122 с.

37. Лукьянова, Т. Г. (2012). Жанрово-стилістичні особливості перекладу субтитрів (на матеріалі англомовних художніх фільмів). Філологічні трактати, №2, Т. 4, 50–55.

38. Лукьянова, Т. Г. (2014). Теоретичні аспекти кіноперекладу з англійської на українську мову. Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, № 973, Вип. 68, 183–187.

39. Маслюк Г. О. Основи теорії перекладу. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2011. 267 с.

40. Ніда Ю. Теорія динамічного еквіваленту в перекладі. Київ: Либідь, 2017. 320 с.

41. Новікова М. В. Когнітивні аспекти перекладу. Київ: Академія, 2015. 310 с.

42. Паламарчук А. Г. Переклад та адаптація тексту: проблеми відповідності. Мовні системи. 2016. №1. С. 59—67.

43. Петрова М. Л. Адаптація перекладів художніх творів: проблеми та рішення. Мовознавчі дослідження. 2017. №3. С. 34—42.

44. Попович С. В. Культурологічний аспект перекладу. Харків: Харківський національний університет, 2012. 276 с.

45. Рибалка, Я. І. (2014). Жаргонізми в літературі: мовні викрутаси чи зона підвищеної небезпеки? (на матеріалі роману «Архе» Л. Дереша). Дослідження з лексикології і граматики української мови, №15, 212–221.

46. Роман / Ден Браун; переклад з англ. Г. Яновської. — Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2018
47. Романова О. І. Методологія перекладу художніх текстів. Київ: Либідь, 2014. 258 с.
48. Скворцова Л. С. Теоретичні підходи до перекладу. Одеса: ОНУ, 2016. 210 с.
49. Склярєнко О. Б. Міжкультурна комунікація і переклад. Теоретична і дидактична філологія. Серія «Філологія». 2016. Вип. 24. С. 63–69.
50. Слободянюк В. О. Особливості перекладу англо—української літератури. Вісник Національного університету. 2019. №5. С. 63—72.
51. Сопилук, Н. М. (2015). Переклад як особливий вид міжкультурної та міжкультурної комунікації. Філологічні трактати. Сумський державний університет, Т.2, №3, 199–203.
52. Ткаченко С. Література - Переклад - Культура. Літературна Україна. 2017. 20 лип. С. 12.
53. Чала, Ю. В. (2015). Переклад в аспекті семіотики та культурології. <https://www.chala.kiev.ua/раздел—1/>
54. Чередниченко О. Українсько-романські перекладацькі відносини у критиці і бібліографії Григорія Кочура. Іноземна філологія. 2014. Вип. 127, ч. 2. С. 44–52.
55. Швець В. І. Адаптація культурних реалій в перекладі. Київ: Наукова думка, 2015. 234 с.
56. Шулік С. Актуальні проблеми художнього перекладу: Перекладацькі інновації : матеріали V Всеукраїнської студентської науково практичної конференції, м. Суми, 12—13 березня 2015 р. Суми: СумДУ, 2015. 115—143 с.
57. Шумило Т. І. Лінгвокультурні труднощі в перекладі. Дніпро:
58. Яворська О. В. Методологія перекладу художньої літератури. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2013. 299 с.

59. Merriam-Webster Dictionary URL <https://www.merriam-webster.com/dictionary/break%20the%20ice>
60. Aixelá, J. F. (2017). Culture-specific items in translation. In B. J. Baer & G. L. D. Vasconcellos (Eds.), *Critical readings in translation studies* (pp. 123–137). London: Routledge.
61. Alvstad, C., Greenall, A. K., Jansen, H., & Taivalkoski-Shilov, K. (Eds.). (2017). *Textual and contextual voices of translation*. Amsterdam: John Benjamins Publishing.
62. Awaludin, D. (2016). *The naturalization procedure in cultural words translation of Dan Brown's novel "The Da Vinci Code"* (Undergraduate thesis, Universitas Islam Negeri Sunan Gunung Djati).
63. Baker M. In *Other Words: A Coursebook on Translation*. Taylor & Francis Group, 2022. 304 p.
64. Baker M. In *Other Words: A Coursebook on Translation*. Taylor & Francis Group, 2022. 304 p. Bassnett, S. *Translation Studies*. London: Routledge, 2014. 176 p.
65. Baker, M., & Saldanha, G. (Eds.). (2020). *Routledge encyclopedia of translation studies* (3rd ed.). London: Routledge.
66. Berman, A. (2018). *The experience of the foreign: Culture and translation in romantic Germany*. Albany: State University of New York Press.
67. Bielsa, E., & Bassnett, S. (2020). *Translation in global news*. London: Routledge.
68. Bolaños-García-Escribano, A. (2022). Machine translation and its impact on professional translators. *Perspectives: Studies in Translation Theory and Practice*, 30(4), 567–580. <https://doi.org/10.1080/0907676X.2022.2039034>
69. Brown, D. (1998). *Digital Fortress*. New York: St. Martin's Press.
70. Brown, D. (2000). *Angels and Demons*. New York, NY: Pocket Books.
71. Brown, D. (2003). *The Da Vinci Code*. New York, NY: Doubleday.
72. Brown, D. (2003). *Цифрова фортеця: В.Горбатько 2011. 416 с. КСД.*

73. Casanova, P. (2020). *The World Republic of Letters* (2nd ed.). Harvard University Press 2022. 17 c.
74. Chaika, O. (2023). Cultural Sensitivity and Diversity Training for Foreign Language Teachers. *Contemporary Studies in Foreign Philology*, 2(24), 396-410. <https://doi.org/10.32782/2617-3921.2023.24.396-410>
75. Chaika, O., Sharmanova, N., Zakrenytska, L. (2021). Formation of Multiculturalism via Phraseology. *International Journal of Social Science and Human Research*, 4(8), p. 2160-2168. <https://doi.org/10.47191/ijsshr/v4-i8-29>.
76. Chesterman, A. (2016). *Memes of translation: The spread of ideas in translation theory* (Revised ed.). Amsterdam: John Benjamins Publishing.
77. Cronin, M. (2017). *Eco-translation: Translation and ecology in the age of the Anthropocene*. London: Routledge.
78. Dam, H. V., & Koskinen, K. (Eds.). (2021). *The translation profession: Centres and peripheries*. Amsterdam: John Benjamins Publishing.
79. Delabastita, D. (2018). Translating humor. In S. Bermann & C. Porter (Eds.), *A companion to translation studies* (pp. 235–248). London: Wiley-Blackwell.
80. Dimitriu, R. (2016). *Translation: The paradigm of mediation*. Amsterdam: John Benjamins Publishing.
81. Gambier, Y., & Van Doorslaer, L. (Eds.). (2016). *Border crossings: Translation studies and other disciplines*. Amsterdam: John Benjamins Publishing.
82. Gambier, Y., & van Doorslaer, L. (Eds.). (2021). *Handbook of translation studies* (Vol. 5). Amsterdam: John Benjamins Publishing.
83. García, O., & Wei, L. (2018). *Translanguaging: Language, bilingualism, and education*. London: Palgrave Macmillan.
84. Gentzler E. *The Democratization of Translation Studies*. Traducción y sostenibilidad cultural. 2019. P. 27. URL: <https://doi.org/10.2307/j.ctvrdflts.9House>, J. *Translation Quality Assessment: Past and Present*. London: Routledge, 2014. 252 p.

85. Gutt, E.-A. (2020). *Translation and relevance: Cognition and context* (2nd ed.). London: Routledge.
86. Hermans, T. (2019). Norms of translation. In J. Munday (Ed.), *The Routledge companion to translation studies* (pp. 139–149). London: Routledge.
87. House, J. (2015). *Translation as communication across languages and cultures*. London: Routledge.
88. Hubscher-Davidson, S., & Borodo, M. (Eds.). (2018). *Global trends in translator and interpreter training*. London: Routledge.
89. Jakobson E., Jakobson L. Atmospheric teleconnections between the Arctic and the Baltic Sea region as simulated by CESM1-LE. *Earth System Dynamics*. 2024. Vol. 15, no. 1. P. 155–165. URL: <https://doi.org/10.5194/esd-15-155-2024> (date of access: 14.11.2024).
90. Ke, P. (2021). *Translator positioning in characterisation*. London: Palgrave Macmillan.
91. Kim, J. (2020). Translating identity: The case of queer literature. *Translation Studies*, 13(2), 156–172.
<https://doi.org/10.1080/14781700.2020.1715938>
92. Kress, G. (2020). *Multimodality: A social semiotic approach to contemporary communication*. London: Routledge.
93. Kuswahono, D. (n.d.). Analysis on translation of cultural terms in Dan Brown's *Origin*. Universitas Airlangga Repository. Retrieved from <https://repository.unair.ac.id>
94. Laviosa, S. (2019). Corpus-based translation studies. In J. Munday (Ed.), *The Routledge companion to translation studies* (pp. 283–297). London: Routledge.
95. Mossop, B. (2020). *Revising and editing for translators* (4th ed.). London: Routledge.
96. Munday J. *Introducing Translation Studies: Theories and Applications*. London: Routledge, 2016. 384 p.

97. Munday, J. (2016). *Introducing translation studies: Theories and applications* (4th ed.). London: Routledge.
98. Munday, J. (2019). *The Routledge handbook of translation studies and linguistics*. London: Routledge.
99. Nimpoeno, I. D., Lasmana, R. A., & Agustine, D. (Translators). (2017). *Origin by Dan Brown [Indonesian Edition]. An analysis of cultural elements translation techniques was explored in relevant studies*.
100. O'Hagan, M. (2016). Fan translation as crowdsourcing: The case of English media. *Perspectives: Studies in Translation Theory and Practice*, 24(1), 1–16. <https://doi.org/10.1080/0907676X.2015.1057182>
101. Olohan, M. (2019). *Scientific and technical translation*. London: Routledge.
102. Pym, A. (2018). A defense of localization. *Translation Spaces*, 7(1), 112–129. <https://doi.org/10.1075/ts.18008.pym>
103. Remael, A., Orero, P., & Carroll, M. (Eds.). (2021). *Audiovisual translation: Accessing audiovisual materials*. London: Routledge.
104. *Research on Translation of Literary Texts*. (n.d.). *Comparative approaches in literary translation: Foreignization vs. Domestication*. Retrieved from <https://core.ac.uk>
105. Stam, R. (2005). *Adaptation and its discontents: From fidelity to intertextuality*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
106. Susan Bassnett's Philosophy in Translation Studies: A Corpus-based Analysis. (2022, October). *International Journal of Education and Humanities*, 5(2), 217–223.
107. Tymoczko, M. (2020). Ideology and the position of the translator. In J. Munday (Ed.), *The Routledge companion to translation studies* (pp. 213–226). London: Routledge.
108. Venuti, L. (2018). *The translator's invisibility: A history of translation* (3rd ed.). London: Routledge.

